

PISANII SÂNGEORZENE

REVISTĂ DE SPIRITUALITATE, ISTORIE ȘI TRADIȚIE LOCALĂ

ANUL II, NR. 13, SEPTEMBRIE, 2013

PISANII SÂNGEORZENE

Spiritualitate, Istorie și Tradiție

ANUL II, NR. 13, SEPTEMBRIE 2013

PISANII SÂNGEORZENE

Revistă de spiritualitate, istorie și tradiție locală

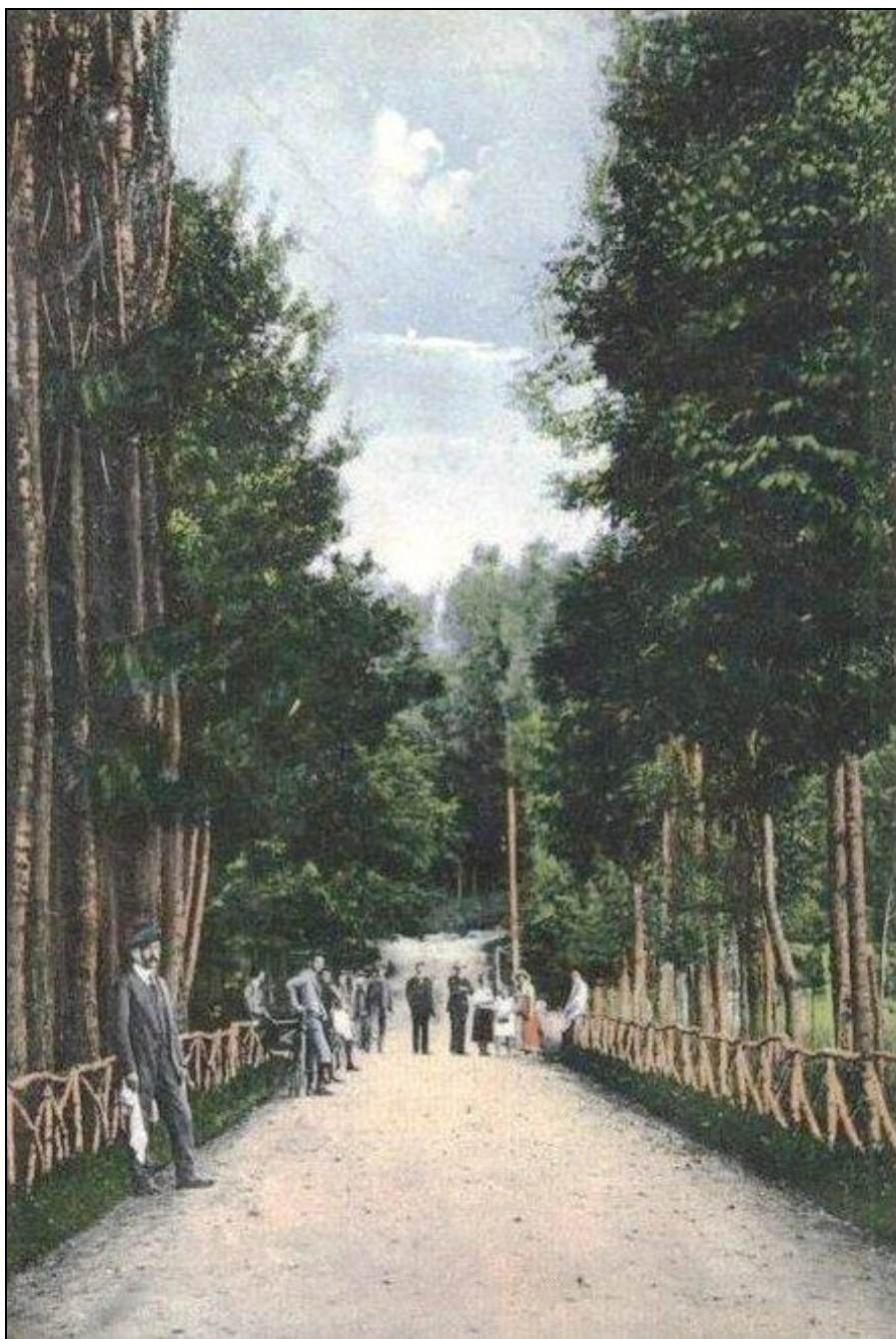
Fondatori: profesor FLORIN HODOROĞA
teolog ALEXANDRU DĂRĂBAN

REDACȚIA: *Casa de Cultură Sângeorz-Băi, str. Republicii nr.33, jud. Bistrița-Năsăud; E-mail: hodoflo1@yahoo.com
Jucu, str. Jucu-Herghelie nr. 67, jud. Cluj; E-mail: alexandru.daraban@yahoo.com*
TEHNOREDACTARE: *Alexandru Dărăban*

COPERTA I: *Medalion cu Sfântul Gheorghe, patronul spiritual al localității;
Tânăra măiereancă cu un tânăr sângeorzan (Fotografie din arhiva personală a Victoriei Petroaie
din Sângeorz-Băi)*

COPERTA IV: *Harta Iosefină în care este reprezentat Sângeorzul Român, 1769-1773.*

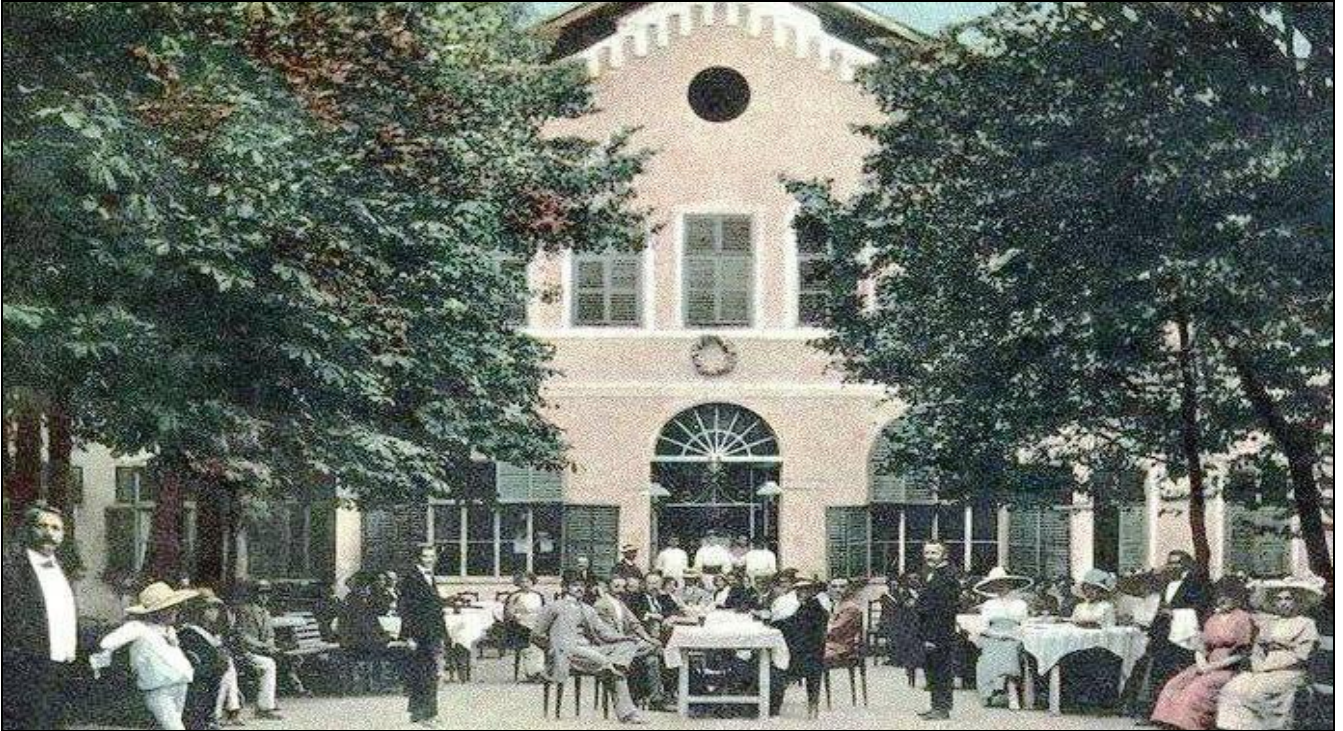
ISSN 2285 – 8229
ISSN-L 2285 – 8229

**Alee din parcul vechii stațiuni Sângeorzul Român
(Foto: D. Cordoș)**

IDENTITATE

Hotelul „HEBE” din perioada interbelică

Ieri

Azi

Foto: D. Cordoș

Bune de meditat și azi cuvintele de la 1854¹

Băile de la Sângeorzul românesc este singura localitate în Ardeal, unde în sezonul de vară se concentrează o mare parte a inteligenții românești, la cură și recreare, și își poate petrece timpul într-un mediu social românesc. Prin faptul acesta băile Sângeorzului câștigă importanță mai mare, decât chiar prin puterea vindecătoare a minunatului izvor, care răcorește pe atâția și alimentează scaldele — calde și reci, — în care atâția bolnavi se tămăduiesc.

Comuna românească, proprietara acestor băi, care desigur a făcut multe înnoiri pentru primirea oaspeților săi, nu ar trebui să uite a face ceva și pentru partea morală și culturală a băilor. În est an credem, că lume și mai numeroasă va cerceta aceste băi pentru linia ferată cea nouă, de la Beclean-Ilva, care a ușurat nespus comunicațiunea și a ieftinit-o desigur. De la ultima stațiune abia mai sunt 4—5 km. până la Sângeorz, și desigur comuna se va fi îngrijit, ca trăsuri bune și ieftine să circuleze între Ilva și Sângeorz. Ușurătatea comunicațiunii e un moment îmbucurător pentru aceste băi românești, dar poate să devie și o primejdie pentru caracterul și mediul românesc al localității. Și până acum cercetau băile destui jidani din Bucovina, Ardeal și Maramureș, dar ei se izolau între sine. Acum însă pot să vie și de aceia de la orașe, care sunt mai îndrăzneți. De aceea direcțiunea băilor trebuie să-și deie samă, că în situația cea nouă are și noi îndatoriri. Trebuie să mai lase din obișnuințele patriarhale, și mai ales din lăsălnicia nepăsătoare și să facă față cerințelor timpului.

Pe lângă instalările moderne, trebuie să se îngrijească și de o viață socială culturală vie și românească. Să nu uite, că un mare păcat a fost demult în Sângeorz, care trebuie să înceteze. Păcatul acesta, încă la 1854 l-a ilustrat un conte (Grof Bethlen Lajos, în „Hetilap”), care scriind despre băile din Sângeorz zicea: „...Tot pe Valea Rodnei, este cu mult mai interesantă stâncă de altă formă a apei minerale de la Sângeorz; pe aceasta meșteșugul omenesc n-a stricat-o, ci în frumusețea sa naturală își varsă apele sale vindecătoare, pe sama omenimei suferinde, ape cu care abia se pot compara scumpele ape minerale din străinătate. Într-o stâncă ce sună a gol, 40 stânjeni înaltă, 300 stânjeni de lungă și 3000 stânjeni, în periferie, își prepară marele chimist, natura, leacul acesta, ce curge de miliarde de ani. Cuprinsul poros a marilor bucăți de stâncă îngrămadite pe vârful foarte înalt, dovedește că oare când izvorul ieșea pe vârful dealului și prin așezarea elementelor, ce conține, a alcătuit întreagă masă de stâncă. Bucățile mucezite de stâncă mare cât casa, care s-au răsturnat în vale, crepăturile adânci, peșterile, arată că ce cutremur grozav de pământ va fi zdrobit oare când suprafața poate netedă a dealului, pe care în unele locuri și acum se vede albia naturală a izvorului și care azi izbucnește cu mare prisos din poala

¹ *Răvașul*, Cluj, Anul V, 1 iunie 1907, nr. 21-22, pp. 366-368

laturei de miazăzi. Minunata operă a miloanelor de ani nu e în nici o legătură cu alți munți, în tot cercul nu este lătura stâncoasă. Culmile Carpaților se ridică mai departe de aici.

„Azi nu se vede acolo nici un semn de meșteșugire omenească; aici nu umbresc ramuri de copaci, numai niște fire de iarbă sălbatică înverzesc poalele ruinelor de stâncă, și încă tot așteaptă acest loc urma progresului. E de temut însă, că industria omenească se va vădi aici tot așa de încet, cum s-a dezvoltat și alcătuirea minunată a locului. Aranjarea mai potrivită a acestor locuri, destinul a amânat-o pe alte vremuri, pe altă epocă a omenirii. Deși nu lipsesc planurile, lipsesc conducători, administratori; nu-i cu cine, nu-i cu ce. Toate sunt strâns legate. Văzându-le acestea numai atâta putem scrie pe o tablă de stâncă: „Cât de bătrână e lumea asta, și cât de tineră omenimea”¹.

O parte a clădirii vechiului hotel „HEBE” așa cum arată astăzi

¹ S-a păstrat cât s-a putut textul original, cu limbajul folosit în acele vremuri. Am făcut corecturile care le-am considerat a fi necesare.

UN VLĂSTAR DIN VIȚĂ ROMANĂ

- La poalele „Zmeoaicelor” și pe malul Someșului -

ECATERINA RAICOVICEANU (FULMEN)¹

Sunt rare zilele de soare pe potecile Sân-Giorgiului Român. Rare ca orice bucurie în viața semănată mai mult cu bucuria grijilor decât cu lumina zilelor bune. Totuși când nu plouă, în satul unde natura a dăruit atâtea minuni ale ei spre a sluji de cadru apelor lecuitoare ce curg fără conținere din izvoarele bogate, e o frumusețe!

Satul aproape de sâmburele unde sunt îngrămădite cele câteva vile ale vilegiaturistilor băilor, își trimite la hora din parc mlădițele cele mai mândre ale tineretului său. Iar la muzica puțin cam obosită de greutatea celor 7 de ani al vestitului, pe vremuri, viorist Goghi, se desfășoară cu inelele lui împeștrigate lanțul Someșanei. E leit ritmul și pașii domoli. Parcă poartă în mișcările lui melancolia unor vremuri când jocurile însuși se începeau cu teamă că poate vor displace capriciul vreunui grof atotputernic p-aceste meleaguri.

*

Dar Goghi cântă mereu, ușoara rugină a timpului depusă pe bătrânele lui degete se topește încet la căldura razelor soarelui și poate și la contactul cu atâta tinerețe. Ritmul viorilor divine mai accentuat, flăcăii își strâng mai aproape tovarășele și le învârtesc cu vioiciune uitând de toate, cu un singur gând în minte; că pe plaiurile românești ei pot zburda azi cât îi lasă inima chiuind pe limba strămoșească ce i-a legănat întotdeauna și în bune și rele vremuri.

Căci nicăieri poate, în nicio parte a țării, elementul românesc nu s-a păstrat mai curat, mai neatins de influențe. Până și în privința credinței dacă întrebai odinioară vreun someșan de ce lege e, el îți răspundea mândru-i: „- Sunt de lege românească!”. Cât despre boiul mlădițelor ce vesele se învârtesc în parcul din Sângeorgiu, el e o adevărată încântare pentru ochiul unui artist.

Niciun trup pipernicit, cum găsim foarte des în Muntenia, nicio față gălbejită. Drepti și înalți ca brazii sunt flăcăii, aproape toți trecând de 1,70 m., iar fetele, câte Cosânzene nu întâlnim!

Printre frumusețile ce am cunoscut în numeroasele plimbări făcute în satul cu patru mii de locuitori, două, mai ales, m-au lăsat uimită. Atâta perfecție în trăsături, atâta noblețe în port și atâta foc în privire, încât fără fard, fără pudră și găтели, ele ar lăsa departe pe orice Venus al saloanelor.

¹ *Dimineața*, București, Anul XXII, 28 august 1926, nr 7049 (7094?), p. 3.

Marele lor farmec, însă, e rasa. Rasa neamestecată, fără pic de sânge sârbesc, bulgăresc sau grecesc, cum se găsește totdeauna în frumusețile din orașe. Roma întreagă, de odinioară, pare că ar fi lăsat sărutul ei neșters pe frunțile aurite de soarele Sân-Georgiului.

Acest simț al trecutului de glorie din care se trag, această intuiție poate subconștientă că sunt vlăstari ai stăpânilor de altă dată ai lumii, le întâlnești îndeosebi la locuitorii munților din Abrud, la moșii viteji, neînfrânți, care și azi te privesc drept în față și parcă așteaptă să-ți pleci grumajii.

*

Unul din aceștia mi-a fost dat să întâmpin într-una din rarele zile cu soare petrecute la Sân-Georgiu. Mă coborâsem de pe treptele de piatră ale fântânei cu apă lecuitoare.

Apa, ușor acidulată și gazoasă, căreia-i duc dorul și azi. Mergeam pe poteca ce duce spre casă cu buna mea prietenă Maria Giurgea, creatoarea atâtor domnițe, atâtor româncuțe cu argint viu în vine de pe prima noastră scenă. Când, la un ocolș de potecă, ne iese înainte un om călare. Purta suman și pălăria de păslă a muntenilor, iar alături de el, pe jos, mergeau un câine ciobănesc alb, de-o rară frumusețe și un țăran ce părea a fi slugă. Cum ne întâlni, călărețul își opri calul și cu un gest, ce nu voi uita niciodată, un gest de domnitor, zise amicei mele:

- Dă-mi cana!

Cănița albastră din mâna Puiului îi fu întinsă pe dată, iar noi hipnotizate, privirăm cum călărețul o dete cu glas de poruncă slugei, arătându-i fântâna.

În clipa aceea bățul ce ținea în mână îi căzu jos, iar eu aplecându-mă să-l ridic, îl întinsei. Călărețul îl luă pur și simplu fără un cuvânt ca și când acest omagiu se cuvenea și îl găsea foarte firesc. Iar când cana adusă cu apă, fu golită, el o înapoie amicei mele, și un „mulțumesc” cum ar fi spus pe vremuri un voievod îi ieși de pe buzele umbrite de-o mustață sură. Rămăsesem amândouă țintuite pe loc.

Era atâta rasă, atâta frumusețe mândră în chipul ca de vultur al bătrânului ce se depărta senin pe cal cu sliga și câinele înconjurându-l ca niște supuși credincioși, încât amândouă am avut impresia că pe umerii lui sumanul era o deghizare și că numai dintr-un capriciu, el înlocuise hlamida albă țesută cu aur ce se cădea singură acestui urmaș al vechilor romani, stăpânitorii lumii.

Dar, pentru ca să vezi din aceștia, trebuie să te duci la băi, departe, cum ar zice povestitorul satelor, la poalele munților, „Zmeoaicele” și pe malul Someșului.

TRADITII

Amplasat la 31/1944
Tablă în Ceu
Măciuca Arșon
Comuna, Județul Prahova
Județul Neamț
1947 3 Janoria

Tânăra măiereancă și tânăr sângeorzan în portul lor tradițional în anul 1947
(Fotografie din arhiva personală a Victoriei Petroaie din Sângeorz-Băi)

RITUALUL NUPTIAL ÎN LOCALITATEA SÂNGEORZ- BĂI

EMILIA PARASCHIVA POP

II. Nunta la Sângeorz-Băi

2. Rituri preliminare

Fiind un obicei extrem de complex, nunta poate fi împărțită în *rituri preliminare*- cele care țin de pregătirea nunții, *rituri liminare* - cuprinzând momentele din ziua nunții împreună cu pregătirile aferente și *rituri postliminare* - cele care se desfășoară după nuntă. Le vom lua pe rând, arătând specificul fiecăruia, structurându-le în subunități și evidențiind părțile componente cele mai importante, demne de înfățișat în câteva pagini de tradiție locală.

Dacă la celelalte rituri de trecere, fiecare persoană participă individual, în cazul nunții este evident și știut de toată lumea că nu mai e vorba despre un drum parcurs de unul singur, ci dimpotrivă, căsătoria înseamnă comuniune, un drum în doi, ce are ca scop împlinirea ambilor participanți, atât ca indivizi, dar mai ales ca părinți. Din această perspectivă, consider că nunta este cel mai special dintre toate riturile de trecere, tocmai datorită faptului că tinerii care se căsătoresc și aleg să parcurgă acest ritual devin conștienți de însemnătatea lui. Nunta este, prin urmare receptată ca *un dat primordial al existenței, ca o etapă absolut necesară, ca un ritual de trecere ce trebuie neapărat îndeplinit pentru ca omul să se realizeze și prin el să se asigure perpetuarea speciei*¹.

Sigur că pentru a se ajunge la căsătorie este nevoie ca cei doi tineri să se întâlnească, să se cunoască, atât ei cât și familiile lor, și să ajungă la un acord, anume cel de a înfăptui nunta. Drumul pe care-l parcurg mirii până în ziua nunții este unul extrem de important, pentru că este presărat cu etape pe care trebuie să le străbată și tradiții pe care este necesar să le împlinescă.

Astfel, vom împărți această etapă în funcție de câteva coordonate componente ale riturilor preliminare.

¹ Ion Șeuleanu, *Poezia populară de nuntă*, București, Editura Minerva, 1985, p.56.

2.1. Ocazii de socializare pentru tineri

2.1.1. Jocul de duminică, *Jocul banilor*

În societatea tradițională a satului românesc, tinerii se întâlneau cu precăder duminica la hora satului. *Înainte de a porni dragostea, tinerii au altă mândrie: aceea de a fi socotiți și de a se chema flăcăi și fete mari. Pentru aceasta trebuie să intre numaidecât în horă sau să iasă la joc¹.*

La Sângeorz-Băi, tinerii, fete și băieți, așteptau cu nerăbdare ziua de duminică, care, dacă pentru cei mai în vârstă era prilej de odihnă, pentru ei era motiv de bucurie și de întâlnire. După ce ieșeau de la biserică și mergeau acasă pentru a lua masa, fetele și feciorii de altădată se adunau duminica după-masa la joc. Jocul se ținea afară, în *ocol*², datorită faptului că participa multă lume și era nevoie de un spațiu cât mai mare. După ce depășeau vârsta de 14 ani, fetele, iar feciorii 15, intrau în joc fiind urmăriți cu atenție de bătrânele satului care stăteau pe margine și contabilizau acțiunile și mișcările fiecăruia. Aici se legau prietenii, se observau relațiile dintre tineri, care *erau drăguți*³ sau care fete erau curtate de băieți. Specific doar Sângeorzului este *jocul banilor*, un obicei deosebit de frumos, extrem de important pentru tineri, care ulterior deveneau miri. Astfel, în fiecare duminică, începând cu orele două după masa, începea jocul popular în curtea unui gospodar. Se jucau trei jocuri, iar apoi urma *jocul banilor*, organizat de câțiva feciori care aveau datoria de a chema ceterașii și de a-i plăti. Toți băieții care intrau în *jocul banilor* plăteau o sumă de bani prestabilită, iar la joc nu aveau voie să participe decât perechi, fie *drăguți*, fie alte fete invitate de feciori. Acest joc al banilor avea o melodie specifică, precum și niște mișcări pe care trebuiau să le știe toți cei care intrau să-l joace. În cazul băieților care curtau o anumită fată, aceștia mergeau sâmbăta seara și îi băteau în geam sau în ușă cu scopul de a o invita la jocul banilor de a doua zi. Dacă fetei îi plăcea feciorul respectiv, ieșea afară la el; în caz contrar, fata nu răspundea chemării. De ce era atât de important *jocul banilor* în societatea tradițională locală? Pentru că el reprezenta o „poartă” pentru tinerii societății de altădată, locul pentru socializare, dar mai ales pentru încheierea noilor relații care ulterior se transformau în căsătorii. Dacă o fată juca câteva duminici consecutive *jocul banilor* cu același băiat, era evident că îl acceptă ca pețitor, iar acest lucru era cunoscut de toată lumea. Fetele și băieții care abia ieșeau la joc, cei de 14-15 ani, stăteau de-o parte până când cineva îi chema să joace, făcându-le astfel intrarea în noua etapă a vieții lor. Interlocutorii au povestit cu atâta drag despre acest joc al banilor, retrăindu-l perspectiva

¹ Tudor Pamfile, *Dragostea în datina tineretului român*, București, Editura Saeculum I.O., 1998, p.51.

² Regionalism, *ocol*-curtea din fața casei.

³ Expresia se folosea pentru a denumi relația dintre doi tineri.

amintirilor. Ei l-au perceput ca pe un act absolut necesar din viața și evoluția lor, etapă fără de care nu se putea concepe adolescența unui tânăr.

Cu excepția jocului banilor, tinerii se mai întâlneau la biserică, în șezătoare sau în clacă. Dacă nu își găseau ursitul, fetele mergeau la anumite femei din sat unde li se ghicea în ceară și acolo li se vedea ursitul.

Șezătoarea se deosebește de clacă prin faptul că la aceasta lucrează fetele și nevestele întrunite la o casă sau într-un loc, fiecare pentru sine, având drept scop, mai ales *ca să se dea prilej celor bătrâni de vorbă și celor tineri de petrecere*¹.

Șezătorile se țineau pe rând, în casele unor familii mai înstărite, care găzduiau aceste întâlniri dintre tineri. Fetele își aduceau de lucru: *de tors, de depănat, de ștrecănit, de făcut șipcă*², însă principalul scop era să se întâlnească cu feciorii. Pe lângă munca manuală pe care o desfășurau, la șezători era muzică și voie bună, iar tinerii jucau și petreceau. De cele mai multe ori mama fetei îi dădea normă înainte de a pleca de acasă, aceasta fiind una dintre condițiile pentru care avea voie să meargă în șezătoare. *În cadrul șezătorii, tinerii aveau prilejul să se cunoască și să stabilească relații premergătoare căsătoriilor*³. Prilej de muncă în grup, în șezătoare, fetele își dovedeau priceperea și hărnicia, calități pentru care erau apreciate de feciorii prezenți.

La sărbători, șezătoarea se numea *strânsură*, iar în aceste ocazii, bineînțeles că fetele nu mai aveau de lucru și totul se rezuma la o petrecere. În opinia profesorului Nicolae Bot, în satele năsăudene *șezătoarea mai păstrează încă forme arhaice, capabile să sugereze rosturile ei multiple în colectivitățile de altădată*⁴.

2.1.2. Peșitul

Apariția fetei și a feciorului în fața lumii cu diverse ocazii, etalarea dragostei lor, le aduce, firește, amândurora o dreaptă mândrie. *Pentru flăcău, ea stă în aceea că a putut supune inima unei fete și pentru fată, că a putut chema, prin darurile sale, sufletul unui flăcău*⁵.

Dacă doi tineri se plăceau și nu exista impediment canonic la săvârșirea căsătoriei, atunci mirele se gândea să meargă să ceară fata de la părinții ei, *s-o peșească*. Tinerii *nu grăiau mult, o vară, o iarnă cel mult*¹. Astfel, băiatul, însoțit de părinții lui, mergea sâmbătă seara la casa fetei cu scopul de a

¹ Tudor Pamfile, *op.cit.*, p.61.

² Saveta Pop, 58 de ani.

³ Nicolae Bot, *Studii de etnologie*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2008, p.13.

⁴ *Ibidem*, p.7.

⁵ Tudor Pamfile, *op.cit.*, p. 72.

discuta despre viitoarea nuntă. Gazda, adică familia fetei, îi servea cu mâncare și băutură, după care urmau discuțiile despre zestrea mirilor, a fetei în special, despre viitoarea locuință și despre alte aspecte organizatorice. Se putea întâmpla, însă, ca zestrea să nu fie pe placul mirelui sau a familiei lui, iar în acest caz se renunța la ideea de nuntă. Însă, dacă totul decurgea normal și cele două familii ajungeau la un acord, următorul pas era oficializarea relației. Astfel, într-o duminică dimineața, tinerii, împreună cu părinții lor, mergeau la casa parohială și vorbeau cu preotul pentru ca acesta să înceapă *vestirile*, acele anunțuri care se citeau în biserică timp de trei duminici consecutive, modalitate publică prin care se anunța viitoarea nuntă. Scopul acestor vestiri era acela de a anunța perechea de *miretei*, însă se făcea publică pentru că, dacă exista cineva care știa vreun motiv pentru care cei doi tineri nu se pot căsători, trebuia să anunțe preotul. Problemele care puteau să apară erau, în principiu, cele legate de vreun grad de rudenie apropiat între cei doi tineri, căsătoriile nefiind permise decât de la al treilea grad de rudenie mai departe. Astfel, părintele consemna acest lucru și căsătoria nu mai avea loc. Dacă nu exista nicio opreliște de la căsătorie, atunci preotul continua cu vestirile, prin acest lucru, toți cei care aveau vreo legătură de rudenie sau de prietenie cu vreunul din miri erau anunțați în mod indirect că vor avea de mers în curând la nuntă. De la vestiri și până la nuntă nu treceau mai mult de 4-6 săptămâni. Condiția primordială era ca tinerii să se păstreze curați până la cununie.

Există un amănunt specific ritualului nupțial sângeorzan, care începe o dată cu vestirile și se termină o dată cu finalizarea nunții. Când mirii se vesteau la biserică, fata purta în coadă împletită o panglică specială pentru această ocazie- *petea*- pe care, după slujba religioasă o ducea acasă, iar în ziua nunții, mireasa trebuia s-o ascundă, iar *feciorul de împărat* avea obligația de a o găsi. După mai multe căutări, acesta o găsea și o puneă în piept, purtând-o cu mândrie pe întreg parcursul nunții.

2.1.3. Logodna / *tocmala*

Fiecare nuntă este precedată de logodnă și este urmată de o celebrare postnupțială, cu participarea principalelor familii. Logodna anunță în mod oficial relația dintre viitoarea mireasă și viitorul mire, dar este, în același timp, o cerință pentru căsătorie, dar și o discuție preliminară despre ritualul nunții². În duminica în care tinerii se făceau *miretei*, seara avea loc *tocmala*, așa zisa petrecere de logodnă. Termenul de *tocmală* vine de la verbul *a tocmi*, adică a negocia, a ajunge la o înțelegere. După rezonanța numelui ne putem da seama că nunta avea o latură economică destul de importantă,

¹ Saveta Georgeș, 66 de ani, precizează că relația tinerilor nu dura foarte mult, câteva luni, un anotimp maxim.

² Gail Kligman, *Nunta mortului. Ritual, poetică și cultură populară în Transilvania*, Editura Polirom, Iași, p.61.

dat fiind faptul că nu se putea organiza o nuntă fără această etapă de negociere. Sigur că aici, cei care aveau un cuvânt de spus și prin urmare rolul decisiv, erau părinții tinerilor, îndeosebi cei ai mirelui, pentru că el era cel care cerea fata și nu invers. *Tocmala* avea loc la casa fetei, iar pe lângă familiile viitorilor miri mai participau și cele mai apropiate *neamuri* ale acestora: frați, verișori, vecini. Acum și aici se vorbea deschis despre zestrea fetei, iar nunta se putea *desface* dacă cele două familii nu ajungeau la o înțelegere asupra ei. Tocmai din acest motiv, de foarte multe ori se lua un *întăritor de cuvânt*, adică o persoană care avea rolul de a întări anumite aspecte cu privire la zestre, dar și la calitățile sau defectele fetei. *Întăritorul de cuvânt*, în funcție de cine era plătit, putea să accentueze anumite defecte ale fetei sau să ascundă altele, să întărească anumite aspecte ale zestrei sau să le diminueze. Cert e faptul că *întăritorul de cuvânt* avea un rol destul de interesant, dacă nu important într-o astfel de negociere. Tot acum se stabilea data nunții, care nu era foarte îndepărtată de ziua tocmelii, maxim 6 săptămâni. Nunțile se făceau numai duminica, cu preponderență vara până toamna târziu, alegându-se o duminică din calendar care să fie în afara posturilor sau a praznicelor împăratești ori în alte zile de post oprite de Biserică pentru a se face nunți. Cei mai în vârstă interlocutori menționează că exista un obicei comic *la tocmală* care dădea o notă veselă negocierii. El consta în faptul că o femeie bătrână se îmbrăca mireasă, pregătită special pentru mire și pentru amuzamentul celor care erau de față. Aceasta stătea ascunsă, până ce era încredințată mirelui. Abia după acest moment începea petrecerea, cu muzică, mâncare și băutură.

Mâncările specifice servite la tocmală erau: sarmalele, tocăniță din carne de vițel sau miel, iar ca băutură *ginars prefăcut*¹. Începând cu această duminică în care tinerii *s-o vestit în biserică* și a avut loc tocmala, capătă denumirea de *miretei*, adică tineri care urmează să se căsătorească.

Trebuie să precizăm și în ce consta zestrea tinerei mirese care se pregătea să intre în rândul femeilor măritate. În funcție de posibilitatea și disponibilitatea tatălui fetei, aceasta primea pământ, vite (vacă, junincă, oi) și obiecte casnice: *țoale țăsute, procuțe*, covoare țesute de pus pe jos, perne și așternuturi-*vernici*, fețe de pernă, prosoape, toate țesute și lucrate manual de fată și mama ei, și bineînțeles lada de zestre în care se țineau toate aceste obiecte de uz casnic. Nicio fată, indiferent de cât de săracă era, nu putea să se mărite fără să aibă ladă de zestre. Mai târziu, după 1970 și chiar și în prezent, zestrea s-a modificat, ea constând în mobilă, perdele, covoare. Indiferent de cât de consistentă era sau nu zestrea miresei, ea era dusă cu căruța, în vâzul lumii, abia după nuntă. Cu cât căruța era mai încărcată, cu atât fata era mai înstărită.

¹ Țuică (pălincă) fiartă în apă cu chimen și zahăr ars.

Dacă fata era orfană sau deosebit de săracă, fără nicio posibilitate materială, dar era totuși cerută de un băiat, atunci ea *lucra în sat cu ziua* pentru a-și face zestre sau în unele cazuri era ajutată de rudele mai apropiate care îi dăruiau tot ce avea nevoie pentru uzul cotidian.

2.1.4. Stabilirea *funcționarilor nunții*

Ca orice ritual cu funcții și obligații, și nunta are câteva reguli și legi nescrise fără de care nu se poate constitui nici ca ritual, dar nici ca obicei. În afară de cei doi participanți implicați activ în ritual – mirii - mai există câteva persoane cu un rol deosebit de important în împlinirea ceremonialului și buna lui desfășurare. Cea mai importantă funcție, după cea a mirilor, este cea a nașilor, părinți spirituali și martori la săvârșirea actului matrimonial. La Sângeorz, mirii aveau o singură pereche de nași, rareori două. Aceștia erau aleși de obicei din rândul rudelor foarte apropiate, în special frații mai mari, căsătoriți deja. Dacă nu aveau frați, atunci datoria cădea pe umerii fraților părinților, verișorilor și foarte rar a prietenilor. Acest obicei se mai păstrează și astăzi, frații mai mari fiind cei care își cunună propriii frați mai mici. De obicei, nașii erau din partea mirelui, dar nu neapărat. Astfel, după ce se făceau *miretei*, părinții tinerilor, ai băiatului sau ai fetei, depinde din partea cui erau, mergeau acasă la cei pe care vroiau *să-i pună de nănași* într-o seară, de obicei duminica sau într-o zi de sărbătoare și le lansau propunerea. Dacă răspunsul era afirmativ, atunci într-o altă seară mergeau și tinerii împreună cu părinții lor, cu o *sticlă de ginars* pentru a pecetlui legătura dintre viitorii fini și nași. Cu câteva săptămâni înainte de nuntă, nașii organizează *cupa de nănași*. Este vorba despre o petrecere celebrată acasă la ei, unde sunt invitați mirii, bineînțeles, părinții lor, vecinii și rudele mai apropiate ale acestora. Este o oficializare și o consemnare a relației ce se va naște între cele două familii care vor deveni simbolic fii și părinți spirituali. Deși această petrecere este organizată de nași, îi rămâne mirelui datoria de a aduce *ginarsul* care va întreține atmosfera. Nașii aveau un rol atât de important la nuntă încât, odată ce acceptau această funcție ei deveneau conștienți că vor avea o mulțime de obligații, atât de ordin spiritual, dar și material. În trecut, *a nănași* însemna o investiție financiară destul de serioasă pentru că nașii asigurau o sumă consistentă de bani pe care o dădeau în dar mirilor la nuntă, dar mai mult decât atât, ei aveau obligația de a duce oameni la nuntă, adică un număr considerabil de invitați care veneau din partea lor.

Un alt rol de frunte în desfășurarea ceremonialului nunții era *feciorul de împărat*. El este cel care o încredințează pe mireasă mirelui, având totodată numeroase funcții. Feciorul de împărat era ales de mire și de obicei făcea parte din cercul lui restrâns de prieteni. La fel erau și *colăcarii* – feciori

apropiați mirelui, care în ziua nunții purtau un brâu special confecționat pentru această ocazie. *Stegarul* intră în aceeași categorie a apropiaților și a funcționarilor importanți din ritualul nunții, el trebuind să poarte steagul pe întreg parcursul nunții. Însă despre acest aspect vom vorbi mai târziu, detaliind rolul său și al steagului pe care îl poartă. *Călăreții* erau feciorii care aveau rolul de a merge înaintea alaiului de nuntă, călare pe cai frumos împodobiți, vestind prin ropotele cailor și prin strigătele lor, nunta care se apropia.

Mireasa are de asemenea câteva persoane importante care o însoțesc și o ajută la împlinirea ritualului. *Cemătoarele* erau fete apropiate miresei, fie rude, fie prietene, ce purtau ca semn distinctiv în păr *păunițe*, iar *druștele* erau împodobite cu flori sau broșe. Mirele era însoțit de două druște, echivalentul domnișoarelor de onoare din ziua de astăzi, iar mireasa de feciorul de împărat. Atât pentru fete, cât și pentru feciori, era o cinste să se numere printre rândul *cemătoarelor*, *al druștelor*, *al colăcarilor*, *stegarului* sau *a feciorului de împărat*. Toți acești tineri se aflau mai mereu în preajma mirilor pe tot parcursul nunții. Erau îmbrăcați și aranjați în mod specific, așa încât toată lumea știa după vestimentația pe care o purtau, fiecare ce funcție îndeplinește.

După vestirile din biserică, mireasa începea să-și confecționeze hainele de nuntă, ale ei și ale mirelui, împreună cu druștele și cemătoarele, care aveau datoria de a o ajuta pe tânăra mireasă la cusut și brodat: *trebuie să merem cel puțin o zi la lucru la mireasă*¹.

Druștele împreună cu cemătoarele, colăcarii și stegarul erau cei care împodobeau steagul cu o seară înainte de nuntă, acasă la mire. Acesta era împodobit cu *năfrămi*, flori, *petele*, *zurgălăi*, *bărbănog* și spice de grâu. La *făcutul steagului* se întindea o mică petrecere între cei prezenți, fapt care denotă încă o dată că nunta tradițională începea de fapt cu mult înainte de ziua propriu-zisă a oficierei ritualului și se sfârșea, după cum vom vedea, după mai multe zile.

Un alt rol important în organizarea nunții îl deținea *socăcița*. Aceasta era o femeie specializată care se ocupa de întreg meniul nunții. Munca ei începea cu o săptămână înainte de nuntă, când se prezenta la casa mirelui, unde aveau loc pregătirile. Luni se făceau tăiețeeii, urma apoi frământatul cozonacului și fierberea *ginarsului prefăcut*. De joi începeau pregătirile mai amănunțite: se frământa și cocea pâinea în cuptor, colacii care se dădeau druștelor, colăcarilor și cemătoarelor, pe care aceștia îi puneau la brâu în ziua nunții, legându-i cu o ață, iar ulterior îi împărțeau la biserică tuturor nuntașilor. Apoi se făceau colacii pentru nași, urmând apoi toate mâncărurile specifice nunții: *găluște*, *zamă de găină*, *aitură*, *gris*, *tocană*. Bineînțeles că socăcița era ajutată de câteva femei de-ale nunții la pregătirea tuturor bucatelor despre care am amintit mai sus. Rolul ei nu se încheie aici, pentru că ea,

¹ Saveta Pop, 58 de ani.

socăcița, este cea care mai spre dimineață *strigă la găină*. Adică merge cu o găină fiartă și împodobită la nănași, pe care le-o oferă în dar, însoțită întotdeauna de câteva versuri mai deocheate, create special, pe un tipar preexistent, dar cu improvizații specifice fiecărei nunți. Aceste versuri erau rostite pe o melodie specifică, cântată numai de ceteraș la vioară. *Starostele* este persoana care se ocupa de buna desfășurare a nunții. Acesta era înzestrat cu darul oratoriei, dar și cu o spontaneitate desăvârșită la care apela adesea în soluționarea diverselor situații neprevăzute. El însoțea alaiul de la începutul nunții, îndruma nuntașii, îi sfătuia pe miri, dar se ocupa și de întreținerea atmosferei la ospăț.

2.1.5. Chematul la nuntă.

Ca moment ceremonial, chemarea este un prim pas al nunții și aparține fazei marginale a obiceiului. Ea se definește astfel, printr-o dublă deschidere: una confirmatoare, îndreptată spre recunoașterea ordinii existente în cadrul familiei, neamului, spre acceptarea raporturilor sociale și a ierarhiilor statornicite, alta, evident mai pronunțată, negatoare, care prefigurează direcția viitoare a acestor relații¹.

Cu o duminică înainte de nuntă, părinții mirilor merg la neamuri, vecini, prieteni și alte cunoștințe pentru a-i chema la nuntă. Invitația se face pe principiul obligației, ziceau ei *că-i numa un împrumut, că dacă nu meri, nu-ți vine nime*². Formula era una tipică, rostită aproape la fel de fiecare utilizator: *dacă faceți bine și puteți și nu vi-i cu greu să participați la nunta noastră*³...etc, iar continuarea era în funcție de numele și gradul de rudenie sau relațiile dintre părinții mirilor și invitați. De multe ori, dacă cei care invitau fuseseră deja la cei pe care îi invită, ei accentuau faptul că *au datorie* să meargă la nuntă.

Tineretul: druștele, cemătoarele, colăcarii, călăreții, stegarul etc. erau chemați la nuntă de către viitorii miri. Nașii erau invitați în mod special de către miri împreună cu părinții lor, mergându-se cu daruri: țuică și prăjitură.

¹ Ion Șeuleanu, *op.cit.*, p.78.

² Saveta Georgeș, 66 de ani.

³ Saveta Pop, 58 de ani.

2.2. În săptămâna nunții.

2.2.1. Mersul *cu cinstea*

Săptămâna de dinaintea nunții este una încărcată, plină de sarcini gospodărești. Au loc pregătiri în paralel, la casa mirelui și la cea a miresei, se tocimesc muzicanții, se pregătesc mâncărurile și se finalizează ultimele detalii

În săptămâna nunții, neamurile mai apropiate, vecinii și prietenii celor două familii mergeau la casa mirelui și a miresei *cu cinstea*, adică cu niște daruri menite să ajute la pregătirile de nuntă. Astfel, femeile își umpleau *traista* cu produse culinare: ouă, făină, slănină, brânză, varză murată, neapărat o găină sau un ciolan de porc etc. (cu cât ciolanul se vedea mai bine din traistă, cu atât *cinstea* era mai bogată și femeia mai darnică). După 1980 și chiar în prezent, *cinstea* s-a mai schimbat, ea constând în zahăr, ulei, margarină, diverse alte lucruri necesare pentru pregătirea mâncărurilor și a prăjiturilor.

2.2.2. Socăcitul

Săptămâna nunții este una foarte plină pentru o *socăciță*, pentru că munca ei începe de luni și se termină abia după o săptămână. Sigur că ea este ajutată de câteva femei de-ale nunții, însă toată responsabilitatea și măiestria în pregătirea bucatelor îi aparține. De la pregătirea colacilor, a tăițelilor, a pâinii, sarmalelor și a celorlalte bucate și până la servitul lor, culminând cu strigătura la găină, toate acestea dovedesc niște calități deosebite și o pricepere desăvârșită în arta culinară, precum și în întreținerea atmosferei specifică petrecerii de nuntă.

2.2.3. Vineri și sâmbătă - spovedania și împărtășania

În vinerea premergătoare nunții, mirii mergeau la biserică dis-de-dimineată, ducând cu ei prescuri și stabilind împreună cu preotul paroh detaliile din zilele ce vor urma. A doua zi, sâmbăta, mirii mergeau împreună să se spovedească și să se împărtășească, semn că taina cununiei nu se putea împlini fără o purificare sufletească și o cercetare a conștiinței. Aceste practici erau absolut obligatorii, preotul necununându-i pe tinerii care nu se spovedeau înainte de nuntă. Obiceiul s-a păstrat până de curând, însă astăzi el nu mai reprezintă o condiționare din partea preotului, rămâne doar o datorie morală pe care tinerii o au în fața Lui Dumnezeu înainte de a pași împreună spre taina cununiei. După ce ieșeau de la spovedit, mirii mergeau fiecare la casa lui și nu se mai întâlneau decât în ziua nunții.

2.2.4. Steagul de nuntă

Nunta începe în mod formal prin *cusutul* și *jocul steagului*¹, evenimente ce au loc în seara dinaintea ceremoniei religioase sau, cel mai adesea sâmbătă seara.

Steagul este un element nelipsit la nunțile din Transilvania, dar mai ales la cele de pe valea Someșului. Sângeorzenii făceau uz de acest obicei cu o însemnătate ancestrală, astfel că despre o nuntă fără steag și călăreți nici nu putea fi vorba în arealul satului tradițional de altădată. Steagul este *un simbol masculin de vitalitate și putere, în care relațiile dintre bărbat și femeie, viață și moarte, precum și valorile patriarhatului sunt codificate cultural... reprezintă, pur și simplu, virilitatea masculină*².

La Sângeorz, steagul era împodobit cu o seară înaintea nunții, acasă la mire. Cu această ocazie se întindea o mică petrecere între feciorii care participau: colăcari, călăreți, stegar și alți prieteni ai mirelui. Steagul era confecționat din mai multe obiecte, care, îmbinate, creau un simbol fără de care nunta tradițională nu se putea desfășura, el având un rol aparte în ritual. Astfel, se lua o rudă de aproximativ un metru-un metru și jumătate, iar la capătul de sus se puneau două bețe în cruce, legându-se apoi cu sârmă pentru a forma un cerc. Pe toată circumferința cercului se atârnavă *năfrămi* frumos colorate, spice de grâu, flori, *petele*, *bărbănog* și neapărat zurgălăi, pentru ca atunci când steagul se scutura, zurgălăii produceau zgomot, vestind sosirea nunții. Peste toate se atârnavă o mulțime de *petele* în diferite culori, lungi cât năfrămile și late cam de 2-3 cm. Năfrămile erau aduse de cemătoare și tot ele erau cele care le coseau de sârma steagului, împodobindu-l cât mai frumos. Acestea trebuiau să fie negre, albe, verzi și roșii, fiecare culoare avându-și propria însemnătate. Negrul reprezintă culoarea pălăriei mirelui și este o aluzie la moarte, albul simbolizează puritatea miresei, verdele reprezintă prospețimea și creșterea naturii, iar roșul dragostea aprinsă. Steagul este terminat atunci când se consideră că arată bine și este împodobit corespunzător. Atmosfera era una de șezătoare, în care se muncea, dar se și petrecea cu muzică, glume și voie bună. Se bea câte un pahar de țuică și se stabileau ultimele detalii cu privire la ziua următoare. Călăreții se pun de acord cu pornirea de acasă, cemătoarele la fel, fiecare potrivindu-și hainele și podoabele pentru ca totul să fie într-o armonie perfectă. *Jocul steagului* constă în scuturarea lui de către *stegar* în mișcări ritmice pe o anumită melodie, fapt care anunță nunta, stegarul mergând întotdeauna înaintea alaiului și scuturând din steag, pentru ca zurgălăii să sune cât mai tare și să ducă vestea cât mai departe.

Stegarul joacă un rol deosebit de important în acest context pentru că el este cel acceptat la casa miresei atunci când trimișii mirelui merg să o ceară; agită steagul în timpul procesiunii prin sat; stă

¹ Gail Kligman, *op.cit.*, p.63.

² *Ibidem*, p. 63.

RITUALUL NUȚIAL ÎN LOCALITATEA SÂNGEORZ-BĂI

solemn în spatele mirelui în timp ce acesta depune jurământul în biserică; stegarul reprezintă pur și simplu principiul masculin.

BISERICĂ

ȘI

SOCIETATE

Preotul TEODOR LAZĂR

(Fotografie din arhiva Parohiei Ordoxe Vișeu de Sus II trimisă cu amabilitate de părintele paroh Mihai Chira)

„PLECAREA” PĂRINTELUI TEODOR LAZĂR DIN SÂNGEORZ-BĂI

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Părintele Teodor Lazăr s-a născut la data de 18 martie 1906 în comuna Cușma, din apropierea Bistriței. A absolvit Academia Teologică Ortodoxă din Cluj la 23 iunie 1930¹.

În urma vacantării postului de preot în Sângeorz-Băi, odată cu plecarea preotului Sabin Truția la Reteag la data de 28 august 1950, părintele Teodor Lazăr înaintează cererea pentru a fi numit în Parohia Ortodoxă din Sângeorz-Băi. Pentru acest post au mai candidat Victor Napău, preot în Miheșul de Câmpie, Valer Mureșan de la Cheia – Turda, Ioan Bondane din Bichigiu și George Tabără din Sânmărghita, județul Someș.

În 28 ianuarie 1951, în prezența protopopului Iacob Chitul, s-a convocat adunarea credincioșilor din Sângeorz-Băi reprezentată de membrii Fălcaș Vasile, Mecicu Anton și Filipoi Onisim, organizându-se concurs pentru ocuparea postului de preot rămas vacant. S-a votat cu buletine de vot, în urma cărora a fost declarat admis preotul Ioan Bondane. Opinia publică locală n-a fost de acord cu acest rezultat, întocmesc la data de 10 februarie 1951 un memoriu către Episcopie în care își exprimau susținerea pentru părintele Teodor Lazăr. La data de 23 februarie 1951 Episcopia aprobă numirea părintelui Lazăr pentru postul de paroh din Sângeorz-Băi².

Slujirea părintelui s-a desfășurat normal până în anul 1960 (în această perioadă construind o casă parohială în stațiune) când o parte dintre locuitori nu le-a mai convenit de preot.

Prima reclamație este adresată către Proropopiatul Ortodox, la data de 4 martie 1960, sub semnătura cetățeanului Neamț Mihăilă. Spun „sub semnătura” deoarece a fost scrisă ce cineva cu carte, cu un scris ordonat, caligrafic, iscălitura lui Neamț Mihăilă având alte caracteristici (chiar eu am apucat să-l prind în viață), știind că nu avea decât patru clase. În rândurile ce urmează prezentăm acest memoriu:

„Subsemnatul Neamț Mihăilă din comuna Sângeorz-Băi, cu deosebită smerenie vă înaintez următoarea reclamațiune contra d-lui preot paroh Lazăr Teodor din comuna Sângeorz-Băi rugându-vă să binevoiți a lua măsuri urgente, după ce veți analiza cele ce urmează:

Subsemnatul fiind om bătrân de 76 de ani, am făcut o mică economie de bani cu scop să-i am de <capital?>, ca să fie mai în siguranță; în d-l părinte Lazăr ca păstor sufletesc am avut

¹ Arhiva Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului (A.A.V.F.C.), Document III/73 – 1949.

² *Ibidem*, Documentul 690 – 373 din 23 februarie 1951.

mai multă încredere ca în propria mea fată, i-am oferit în 1956 și 1957 suma de 1.000 lei (una mie lei), ca d-l să mi-i păstreze, iar când voi avea nevoie de ei să mi-i restituie – 500 lei i-am dat în 5 iunie 1956 și alți 500 în iunie 1957.

La Sfânta Bobotează 1956 am cerut 500 de lei dar a mitivat că nu are și m-a amânat. La Boboteaza 1957 după ce-i mai dasem 500 lei, am cerut suma întreagă de 1.000 lei, dar am fost pus iarăși să aștept.

După ce i-am încredințat toți cei 1.000 de lei, eu primind pe lună o pensie de 108 lei și cum stăteam în câmp cu vitele, am rugat pe d-l părinte Lazăr să-mi scoată pensia de la poștă, în care scop i-am dat buletinul meu de identitate și astfel în două luni, domnia sa a ridicat pensia, așa că în total am avut la d-l 1.200 lei.

Până aici toate au decurs normal, eu după cum am arătat, având deplină încredere în d-l părinte, ba mai mult în primăvara 1959 soția susnumitului m-a tot rugat să-i dau niște lână și i-am dat așa ca om și ca respect 2 kg. lână fără pretenție.

În vara anului 1959, având o datorie de 60 lei ca să plătesc un cal pentru că mi-a adus brânză de la munte, am cerut această sumă din capitalul meu, dar d-l părinte Lazăr mi-a spus franc că nu are bani și să mă duc la băi să vând brânză și să-mi achit datoria.

În toamna anului 1959, având de plătit impozite către stat 750 lei și urmărindu-mă organele executorii fiscale, am cerut din nou banii, dar și de data asta am fost refuzat și îndrumat de d-l părinte Lazăr ca să-mi vând vaca și să-mi achit impozitele, ceea ce am fost forțat să o fac și mi-am vândut vaca cu 700 lei.

La Boboteaza 1960, din nou am cerut să-mi restituie banii, împreună cu ginerele meu care mă întreține, dar d-l părinte Lazăr a început să se târguiască că o să-mi dea în rate câte 100 lei pe lună din cei 1.000 lei, de cele 200 lei scoase de la poștă nici n-a voit să știe afirmând că să-mi pară bine că recunoaște această sumă că nu am avut martori când i-am dat suma. Am cerut de la susnumitul să-mi dea în contul banilor 3-4 kg. cânepă mai mult că și eu i-am dat gratis 2 kg. lână, dar am fost net refuzat și la alții a vândut cânepă primită de la oameni umblând cu Crucea.

Din cele arătate, văzând că părintele Lazăr nu este omul crezut de mine și în loc să mă ajut cu cinstea lui, caută să mă speculeze în cel mai josnic mod, mi-a umplut sufletul de mâhnire și le-am spus la coratori și l-au amenințat că îl vor reclama, astfel în ianuarie 1960 mi-a dat 100 lei, iar în 5 februarie încă 100 lei. Aceasta din urmă mi-a dat-o de față cu tovarășul contabil Sima de la Sfatul Popular, punându-mă să semnez că am primit din capitalul de 1.000 lei pe care le-a recunoscut față de ginerele meu Oniga Nicolae anterior și că a mai rămas o restanță de 800 lei fără a aminti de cei 200 lei scoși de la poștă pentru care este martoră factora poștală Coman Cătălina, iar în prezent datoria susnumitului față de mine este de 1.000 lei.

Tot în 5 februarie 1960, după ce mi-a dat ultima sută, m-a chemat cu el și m-a băgat în Sfântă Biserică și după ce a închis ușa, m-a luat în primire și m-a beștelit și m-a scrofărit cum i-a venit la gură, din epitetul „mocan”, că toți sângeorzenii sunt niște mocani, m-a făcut bou și prost

și câte ocări și amenințări pentru că i-am cerut banii și l-am reclamat la coratori, că am crezut că va cădea toată biserica. L-am întrebat atunci că pentru ce nu m-a ocărât la sfat sau pe drum, nu în Sfânta Biserică și d-l mi-a spus că acolo aveam martori, pe când aici suntem singuri și atunci mi-am și mai bine seama că susnumitul numai popă nu-i și numai pe Dumnezeu nu-l slujește, dacă în casa Domnului se socotește fără martori. Când am ieșit din biserică eram năuc de cap, m-am rușinat de insultele care mi le-a adus și am avut pe cuvântul meu de om bătrân și creștin, gânduri de sinucidere să mă arunc în Someș căci tocmai era povoi.

P. S. Protopop!

Acesta este părintele sufletesc al comunei Sângeorz-Băi și așa înțelege să-și păstorească turma. Pe mine, ca om simplu, mă scârbește și mă indignează această comportare și atâta lăcomie, speculându-mi buna credință ce am ca față bisericească după menirea sa și mi-e rușine de mine și de prostia mea de atâta încredere ca om dat părintelui Lazăr fără a cunoaște omul din el.

Față de cele arestate rog pe P. S. Voastră să anchemtați cazul, să luați măsurile canonice ce le veți crede să impuneți urgenta restituire a sumei de 1.000 lei ce-mi datorează, în caz contrar mă voi adresa justiției pentru delictul de înșelăciune căci dacă am făcut P. S. Voastre prima plângere, ca bun creștin am voit să cruț Sfânta Biserică de un compromis atât de murdar prin activitatea reprezentantului ei în comună, preotul Lazăr, care nu se sfieste de astfel de fapte nici în fața oamenilor, nici în fața lui Dumnezeu”¹.

La data de 27 martie 1960 se întrunește Consiliul parohial având în componență pe: Bulța Ion, Hâruța Ion, Pop Ion, Marica Iacob, Mecicu Anton, Șteopoaie Alexandru, Hădărău Ioan, Pop Ion (altă persoană cu același nume), Hâruța Ion (o altă persoană cu același nume), Miron Nicolai, Mutu Ion, Ogâgău Alexandru și Mecicu Emil. Consiliul parohial a luat în considerare problema ridicată de Neamț Mihăilă, ajungând la concluzia că sunt de acord cu cele spuse de petiționar, întocmind un memoriu pe care-l înainteză Protopopiatului Ortodox din Năsăud, în care se preciza că:

„În urma morții fulgerătoare a preotului Pop Ioan și a neînțelegerilor părintelui Lazăr cu consiliul și mai mult, mult de tot, comportările nejuste a părintelui Lazăr și neduhovnicești ne face, din nou, să apelăm la bunătatea dumneavoastră, așa cum în luna decembrie 1959 și în alte discuții purtate cu noi prin care ne-ați promos că veți veni mai des pe la noi, acum venim noi hotărâții și în scris apelând la bunătatea dumneavoastră pentru rezolvarea litigiului dintre credincioșii din comuna Sângeorz-Băi și părintele Lazăr și anume:

Părintele Lazăr în una din duminicile anului 1956 a predicat în amvon de contribuția de 12 lei de persoană care a împlinit vârsta de 18 ani și a repetat această problemă popularizându-le spunând că dacă se încasează susnumita sumă, el va efectua celebrarea unor slujbe ca: înmormântarea, botez, cununie, gratis, fără de nicio plată, consiliul a asigurat încasarea sumelor

¹ *Idem*, Memoriul adresat de Neamț Mihăilă protopopului ortodox din Năsăud.

prevăzute în buget de 2 ani, dar și părintele Lazăr încă a încasat drept plată câte 70 lei de înmormântare, botezul 10 lei și cununia 50 lei, ne întrebăm unde este cuvântul părintelui Lazăr și onoarea noastră în fața credincioșilor care ne-au ales.

La fel, părintele Lazăr fiind chemat la o împărtășire la o văduvă bolnavă bătrână acasă, a mers și a împărtășit-o, iar după terminare, fiul ei a întrebat pe d-l părinte cât costă osteneala, el a răspuns scurt 30 lei, pe care i-a și încasat pe loc, mult nu trece, nici 3 săptămâni și bătrâna moare, iar susnumitul a achitat pentru celebrarea slujbei de înmormântare suma de 70 lei.

La fel, coratorul a voit să se întrunească în ședințe de lucru, dar părintele Lazăr a fost totdeauna contra ședințelor spunând că nu e voie numai o ședință pe an.

Credincioșii din comună arată, cred precum și d-voastră știți, că biserica trebuie reparată, dar, deoarece părintele Lazăr face discordie în popor, nu vom putea niciodată ca să ajungem la fondurile necesare reparării locașului Domnului care este o podoabă a credincioșilor.

Părintele Lazăr în loc de ședințe planificate cu consiliul, ne întrunește în piață ca târgoveții și ne instruește făcându-ne semn numai cu capul pentru a da de înțeles că el vrea ceva.

Tovarășul Bulța Ion, consilier parohial cu o vechime de cel puțin 12 ani în consiliu, făcând o propunere de curând părintelui Lazăr pentru a ne întruni la o ședință, chiar acum după moartea părintelui Pop Ioan, l-a amenințat și anume: *Măi Ioane, ce rozi în mine atâta. Nu mă pune să chem binecuvântarea lui Dumnezeu peste tine (adică afurisenie), că nu vei mai vedea zi bună.* Bulța a răspuns: *Părinte Lazăr, adevărul este liber.*

Se pune întrebarea și totodată vă întrebăm pe d-voastră se poate ca să se vândă scump sângele și trupul Domnului Iisus Hristos când scrie clar: *În dar vă dau, în dar să dați!* Nu cum face părintele Lazăr și mai mult să încolțească sămânța în aria credincioșilor din Sângeorz-Băi dacă păstorul (semănătorul) aruncă sămânța numai în piatră și nu în pământ bun care să rodească, mai mult de când păstorește în această parohie a fost lepădată biserica de sute de credincioși trecând la diferite secte religioase ce s-au incuibat în această comună, răspunsul este clar și vine de la sine. Nu-i de vină turma că se risipește ci păstorul ei.

În continuare putem să arătăm că li vechile consilii parohiale, tot din cauza părintelui Lazăr, au demisionat, caz concret pe care îl puteți ancheta.

Multe ar fi de scrie așa cum arată cuvintele Domnului, dar nu le arătăm aici deoarece credem că și d-voastră știți cazuri concrete în toate parohiile unde părintele Lazăr le-a păstorit numai cu cinste, nu le-a scos la capăt, întrebăm: unde sunt roadele lui?

Așa spune Domnul: *Voi sunteți sarea pământului, iar sarea dacă-și pierde gustul, vina dată afară.*

P. S. Protopop, multe ar fi de spus, dar credem că dau destulă dovadă comportările nejuste a susnumitului și totuși ca completare anexăm în original memoriul depus nouă și unul d-voastră a credinciosului Neamț Mihăilă pentru a întări cele arătate de noi până aici, iar dacă este nevoie vă mai depunem câte vreți, dar nu am face prea mare fierbere în popor, fiind și Sfântul Post al

Patimilor Domnului Iisus.

Vă rugăm ca în cel mai scurt timp să analizați situația parohiei noastre și să luați urgente măsuri pentru a ne ajuta pe noi cât și întreaga turmă drept credincioasă pentru a nu se risipi.

Noi, consiliul parohial, în numele credincioșilor cerem cu HOTĂRÂRE schimbarea părintelui Lazăr din comuna noastră și a ne trimite de urgență părinte sufletesc care să poată face față sarcinilor mărețe atât față de oameni, cât mai mult față de Dumnezeu, așa cum spune Domnul: *eu sunt păstorul cel bun, păstorul cel bun sufletul și-l pune pentru oi.*

Deci, încă odată, accentuăm și vă rugăm în numele credincioșilor și spre lauda lui Dumnezeu a ne soluționa cele cerute de noi în cât mai scurt timp, fără a fi siliți a ne adresa forurilor superioare sau, în caz contrar, să fim siliți a face alte samalvonicii spre dauna bisericii și bucuria ereticilor din comună.

În concluzie, așteptăm cu încredere rezolvarea pașnică și favorabilă a micului nostru memoriu¹.

În data de 18/19 aprilie 1960, orele 20,45 este convocată ședința Consiliului parohial fiind prezenți părintele protopop Adrian Peter, secretarul protopopesc Liviu Rusu și membrii consiliului parohial, precum urmează: Hădărău Ioan, Marica Emil, Ogâgău Alexandru, Bulța Ion, Hâruga Ion, Pop Ion, Pop Ion (Loginău), Marica Iacob, Hâruga I. Alexandru, Mecicu Anton, Miron Nicolae.

Ordinea de zi a ședinței a fost cercetarea plângerii consiliului parohial contra preotului Lazăr Teodor, cercetare ordonată de Episcopia Ortodoxă din Cluj.

În prima parte a ședinței s-a citit ordinul Episcopiei și cee două reclamații de la dosar de către protopopul Adrian Peter.

S-a întrebat apoi dacă vreunul din cei prezenți și citați ca semnatari ai memoriului care n-a semnat memoriul și nu recunosc cele înscrise în el. La această întrebare, unul dintre consilieri cu numele de Pop Ion a Iovului răspunde că el n-a semnat reclamația, fiind bolnav, dar m-a semnat soția mea... S-a mai pus aceeași întrebare încă de trei ori, nu au mai dat nimeni niciun răspuns înțelegându-se că ceea ce au semnat era același lucru cu cele afirmate în unanimitate de toți. Au fost întrebați reclamanții dacă mai au ceva de completat sau își retrag o parte din acuze, răspunzând că nu au nimic și își susțin integral plângerea.

După aceea s-a dat cuvântul părintelui Lazăr Teodor care susține: *nu recunosc ca niciodată să fi cerut plată pentru Sfânta Împărtășanie, n-am cerut de la nimeni niciodată, aceste sunt acuzații tendențioase, dacă s-a întâmplat vreodată să fiu chemat la un bolnav pentru a-i administra Sfintele Taine și mi s-a cerut să-i fac și alte rugăciuni, dacă mi s-a oferit o sumă oarecare sau altă retribuție, am primit-o, dar pentru rugăciuni făcute în afară de mărturisire și împărtășire. În legătură cu cazul citat, că am cerut 30 lei, declar că n-am cerut, am fost întrebat să poftesc pentru rugăciunile făcute, am răspuns cât vrei, mi-a oferit 25 lei, am spus că e prea mult și cel ce mi-a oferit banii, fiul bolnavei, a insistat să primesc această sumă pentru că el vrea*

¹ *Idem*, Memoriul Consiliului parohial ortodox Sângeorz-Băi adresat Protopopiatului Năsăud.

să mă cinstească, când a murit femeia respectivă am făcut înmormântarea și nu mi-a plătit nici 50 de bani.

În ceea ce privește chestiunea cu Bulța Ion, am observat că Bulța Ion poartă ură pe mine din anul 1953 de când s-a făcut alegerea pentru Consiliul parohial. Fiindcă n-a fost ales atunci în Consiliul parohial, a înaintat reclamație la Împuternicitul Cultelor care, întrebându-mă că de ce nu l-am ales în Consiliul parohial, i-am arătat motivele pentru care n-a fost ales și mai mult împuternicitul n-a insistat să revenim asupra alegerilor, găsind motivul just anume că Bulța Ion întotdeauna când în ședințele Consiliului parohial se cerea să se îndeplinească și respecte ordinele venite de la Episcopie ca: introducerea pangarului în biserică, introducerea contribuției benevole a credincioșilor, era împotriva. În ziua de Paște a anului 1956, când am ieșit de la vecernie, Bulța Ion a căutat să facă agitație în popor spunând că eu schimb datinile bisericii (greco-catolice, s.n.) cu datini ortodoxe și vreau să-i fac ortodocși. Bulța Ion, mereu agită și a agitat pe mai mulți credincioși împotriva mea pentru motivul că m-am născut ortodox și sunt ortodox și dânsul nu vrea să se facă ortodox. Cu ocazia vizitei P. S. Episcop Teofil în Sângeorz, când P.S. Sa a făcut observație cântărețului Cristurean Alexandru pentru ce nu cântă și cu „Duh”, eu iarăși am fost acuzat de Bulța și consorții că vreau să-i fac cu forța ortodocși și că P.S. Sa a fost pus la cale de mine de a făcut observația cântărețului. La scurt timp, după aceea, în timp ce se făceau pregătirile pentru sfințirea bisericii din Ilva-Mică, la care a fost invitat și corul bisericii din Sângeorz, fiindcă coriștii au făcut probe în biserică pentru a da răspunsuri în terminologia ortodoxă, la terminarea Sfintei Liturghii dintr-o Duminică, Bulța Ion și încă câțiva membri din consiliul parohial mi-au făcut observație că de ce dau voie să se facă probe în biserică și răspund la Sfânta Liturghie așa cum au răspuns, adică în terminologia ortodoxă. Am răspuns: e ordinul superior și nu discutăm și am plecat din biserică.

Consilierii care au fost în biserică nu știu chiar tot, dar o parte din ei în frunte cu Bulța Ion, în mijlocul drumului, au discutat cu patimă în această problemă și a spus „acum ori niciodată, ori noi, ori popa”.

În urma și a altor acuzații nejuste pe care ni le-a adus Bulța Ion și dacă va fi nevoie le voi arăta și pe acelea din seara zilei de 27 martie, când am întreat pe Bulța Ion că ce tot are cu mine de nu-mi dă pace, că am văzut de multă vreme. „Te rog lasă-mă în pace, sunt preot, să nu te binecuvântezi, atât” și am plecat. Despre afurisenie n-a fost vorba. În ceea ce privește înmulțirea sectarilor, nu din cauza purtării mele necorespunzătoare se înmulțesc, avem date statistice pe fiecare an de când sunt venit în Sângeorz și se poate observa că numărul trecerii la sectari în timpul pastorației mele a scăzut față de numărul trecerilor dinainte de a veni eu. Este adevărat că în fiecare an trec de la noi la sectari, dar și de la sectari la noi. Numărul mare de sectari care este în majoritate există, când am venit eu în Sângeorz și curentul de trecere la sectari în 1950-1951, adică îndată după venirea mea la Sângeorz, era foarte accentuat, ceea ce denotă că pregătirea pentru trecerile la sectari am moștenit-o de la înaintași.

În ceea ce privește acuzația în legătură cu încasarea de stole obligatorii și de la cei care plăteau contribuția este tendențioasă. Stole obligatorii nu s-au încasat, ci în conformitate cu dispozițiile Patriarhiei în legătură cu această problemă, ofrandele au fost primite fără să fie solicitate.

În problema schimbării cerute de Consiliul parohial: Consiliul parohial în această problemă nu reprezintă voința întregului popor credincios din parohia Sângeorz-Băi.

În legătură cu ținerea ședințelor, nu-i adevărat că aş fi spus că nu-i voie numai o singură dată pe an. Numai adunarea generală am spus că se ține o dată pe an.

Bulța Ion declară: la început când a venit părintele Lazăr, s-a prezentat în comuna noastră chiar la mine, n-am fost acasă și după ce s-a mutat la noi, am prins legătura laolaltă și am fost cel mai bun curator, eu am stat la dânsul până la timp și dacă am văzut că nu ne mai putem înțelege, dânsul a spus cum să ne scuturăm de Bulța Ion? A cerut schimbarea mea. Și m-a schimbat bine. <M-am scuturat de Bulța Ion și Nicolae Ion, fost curator, și acuma să ne putem scutura și de fățul>. Și s-a scuturat de noi și în timp de 4 ani de zile de când am fost curator și nici n-am fost amator ca să fiu, atunci s-a făcut contribuția din partea credincioșilor și nu după cum a spus părintele că n-am vrut să scot contribuția. Contribuția s-a încasat în timp ce eu eram curator și de când sunt s-a continuat și n-am putut-o încasa regulat din pricina părintelui Lazăr, că au spus credincioșii că nu pot plăti și contribuție și stole. Pentru că părintele a publicat în amvon că cine plătește contribuția nu va plăti stole, ori încasând stole n-am putut încasa contribuția. Dânsul a spus nouă <n-aveți grija oamenilor că dacă ne luăm după oameni nu facem nimica>. Eu am obiectat că părintele Lazăr schimbă obiceiurile pentru că n-a ținut Evanghelia în ziua de Paști s-o sărute oamenii, ci a așezat-o pe masă și nu numai am spus aceasta, ci tot poporul. Cantorul a cântat cu <Doamne îndură-te spre noi> pentru că diaconii Sfintei Episcopii, care au fost întrebați înainte de venirea P.S. Sale, că noi îl întărrăm pe cantor să cânte <Doamne îndură-te spre noi>, dar noi n-am avut vorbă de problema aceasta.

Nu-mi aduc aminte și știu precis că n-am vorbit de rău de ortodocși sau împotriva deoarece și eu sunt ortodox. Avem ură reciprocă.

Întreg Consiliul parohial declară că deși a fost rugat părintele Lazăr să țină ședințe în problemele bisericesti locale, a refuzat.

Ogâgău Alexandru declară că din cauza stolelor exagerate luate de preot credincioșii au trecut la sectari.

Consilierul Mecicu Anton declară că neînțelegerile între consilieri și preot au reieșit din motivul că noi propunem unele probleme, iar părintele Lazăr nu era de acord și astfel, mereu, ajungem la certuri, neînțelegeri. De exemplu alegerea casierului.

Consiliul parohial, în unanimitatea, declară că dacă nu pot ajunge la înțelegere pașnică cu părintele Lazăr, își dau demisia toți din funcțiunea de consilieri. Așa au făcut și majoritatea consilierilor din vechiul consiliu, a susținut consilierul Mecicu Anton.

Părintele Lazăr Teodor aduce documentația susținând că actele de la arhivă dovedesc că nu majoritatea din foștii consilieri și-au dat demisia, numai o parte din ei.

Părintele Lazăr cere ca membrii Consiliului parohial care au susținut memoriul să *aducă dovezi că eu, în toate parohiile unde am mai funcționat, am făcut acte necinstite.*

Părintele protopop, în urma acestora, pune în vedere Consiliului parohial că pot prezenta în decurs de trei zile, la sediul Protopopiatului Năsăud, declarații scrise și semnate de mâna proprie pentru problema luării celor 30 lei la mărturisire și cuminecare înscrisă în memoriu, precum și a luării de stole celor ce au achitat contribuțiile, precum și dovezile cerute de părintele Lazăr Teodor”¹.

Ședința s-a încheiat după miezul nopții.

Membrii Consiliului parohial se conformează celor hotărâte în ședință și aduc ca probe împotriva părintelui Lazăr două declarații ale numiților Borgovan Ștefan și Cordoș Alexandru, declarații date în 19 aprilie 1960.

Astfel, Borgovan Ștefan din Sângeorz-Băi declara că *în toamna anului 1958 am chemat pe părintele Lazăr Teodor ca să mărturisească și împărtășească pe mama mea, fiind bolnavă, iar după terminare am întrebat pe părintele cu ce sunt dator, iar dânsul mi-a răspuns <sau 30 lei sau cât vrei>, iar eu i-am dat 30 lei fără ca să mai facă nicio astfel de rugăciune decât numai mărturisire și împărtășanie.*

După două săptămâni, murind mama, l-am chemat pe părintele de-am înmormântat-o, iar după înmormântare l-am întrebat pe părintele cât mă costă înmormântarea, iar părintele mi-a spus că 60 lei, iar eu nu i-am dat din motivul că ne-a spus consilierului parohial când i-am achitat cotizația, că dacă am achitat contribuția nu mai plătesc înmormântare sau cununie.

Iar după o săptămână, m-am întâlnit cu părintele Lazăr pe drum și mi-a cerut să-i plătesc înmormântarea, eu spunând părintelui că mi-a spus consilierul Ogâgău Alexandru, când i-am achitat contribuția, că nu mai e de plătit înmormântarea, iar părintele mi-a răspuns că și consilierul este un prost ca și mine. Iar după câțva timp, din nou m-am întâlnit cu părintele Lazăr și a spus că dacă nu-i dau bani sau musai să-i căpăluiesc niște cartofi, iar eu i-am răspuns că ne-am acitat contribuția și nu mai sunt dator cu nimic².

Cordoș Alexandru declara că *în toamna anului 1957 am achitat suma de 48 lei, contribuție întreagă.*

Tata fiind bolnav a murit și am chemat pe părintele Lazăr să îl înmormânteze. După înmormântare, l-am întrebat cu cât sunt dator, căci noi am achitat contribuția în întregime. Iar el, a răspuns că 70 lei. Iar noi ne-am înțeles cu părintele ca să-i dăm un metru de lemne uscate în

¹ *Idem*, Procesul verbal al ședinței Consiliului parohial Sângeorz-Băi din 18/19 aprilie 1960.

² *Ibidem*.

prețul banilor. Iar el nu a fost mulțumit și a mai cerut 20 lei, iar eu nu i-am mai dat, căci el a spus în biserică că cine plătește contribuția nu mai trebuie să plătească înmormântare și cununie¹.

Totodată a mai fost anexată acestui dosar o nouă declarație a lui Neamț Mihăilă care-și menținea cele expuse în memoriul adresat Protopopiatului în data de 4 martie 1960.

Analizând toate problemele dezbătute în ședința Consiliului parohial Sângeorz-Băi, protopopul ortodox al Năsăudului înaintează procesul verbal cu cele discutate, dar făcând și unele constatări personale, Episcopiei Ortodoxe din Cluj. Documentele au fost înaintate la data de 20 aprilie 1960 și cuprindea următoarele:

P. S. Stăpâne, Venerat Consiliu Eparhial

Urmare ordinului Episcopiei prin care ni se dispune a cerceta cele cuprinse în plângerea Consiliului parohial și a credinciosului Neamț Mihăilă din Sângeorz-Băi, cu supunere, alăturat înaintăm procesul verbal care cuprinde cele executate în ziua de 18/19 aprilie 1960 în legătură cu cele dispuse.

Din cele constatate ca și concluzie personală a noastră reiese că părintele Teodor Lazăr, cu rea intenție, a fost reclamat de Consiliul parohial. Fapt cert ce stă la baza actualei situații din Sângeorz-Băi este că nu există o strânsă colaborare între Consiliu și preot.

După părerea noastră, este adevărat faptul că părintele Teodor Lazăr este oarecum sabotat din principiu, că este vechi ortodox și care tensiune, se pare după toate probabilitățile, să fie întreținută și de preotul <nerevenit> cu domiciliul în Sângeorz-Băi (Buga).

Unele greșeli de tactică pastorală a săvârșit și părintele Teodor Lazăr și aceasta o concludem că n-a menținut legătura strânsă cu Consiliul parohial și prin aceasta a lezat onoarea consilierilor la care sângeorzenii țin foarte mult.

Cele în legătură cu Neamț Mihăilă, conform declarației pe care am solicitat-o din nou în fața preotului și Consiliului parohial de susnumitul, corespunde realității și restituirea sumei trebuie să se facă neîntârziat, de altcum aceasta a fost recunoscută și de părintele Lazăr Teodor.

Faptul că pentru această întâmplare preotul a fost dus în fața Sfatului și Miliției, după părerea noastră, se datorește celor două cauze

1. Că părintele Lazăr Teodor a greșit integral în această problemă pe motiv că nu trebuia să se suplinească CEC-ului, iar dacă totuși a făcut-o, să fi restituit suma la prima cerere.

2. Această slăbiciune sau greșeală zisă, a fost exploatată de dușmanii arătați mai sus până la extrem.

După părerea noastră, situația normală și pașnică ar putea fi restabilită, fie prin dizolvarea Consiliului parohial care a declarat că dacă părintele Lazăr nu va fi transferat ei își dau în întregime demisia, fie prin atribuirea problemelor administrative noului preot care va fi numit la Parohia II Sângeorz-Băi și astfel părintele Lazăr Teodor ar fi scutit de majoritatea acuzelor pe ca-

¹ *Ibidem.*

re i le aduce Consiliul parohial.

Le-am atras atenția, atât Consiliului parohial, cât și preotului, că ne găsim în perioada de consolidare al marelui act al reunificării și că să nu asculte șoaptele celor rău voitori, ci să fie pătrunși toți de înalta dragoste creștină care te face să treci cu vederea toate greșelile semenilor și că adevărata iubire și stare fericită nu poate fi ajunsă decât prin bună înțelegere și pace.

Am îndrumat Consiliul parohial la colaborare și respect față de preot.

La data de 21 aprilie 1960 arhiepiscopul Clujului Î.P.S. Teofil dă o rezoluție însărcinând pe vicarul Goșescu să examineze și să dea îndrumările necesare părintelui Lazăr Teodor și Consiliului parohial pentru pacificarea credincioșilor din Sângeorz-Băi¹.

Totuși au fost credincioși care l-au sprijinit pe părintele Lazăr Teodor. Aceștia vor întocmi un memoriu pe care îl vor trimite Episcopiei la data de 23 aprilie 1960. În memoriu se semna că:

Mai jos semnații credincioși ai bisericii din comuna Sângeorz-Băi și o parte dintre noi toți foști coratori ai bisericii și mai înainte, și în timpul de când este în comuna noastră părintele Lazăr Teodor, vă rugăm să binevoiți a ne da ascultare acuzațiilor neadevărate ce auzim că le-au adus părintelui Lazăr coratorii de astăzi. Aceste sunt în cea mai mare parte un denunț la rău de către trei-patru dintre ei, care au o ură personală împotriva părintelui Lazăr și care nici acuma și nici mai înainte n-au contribuit cu nimic la susținerea bisericii. Ba din contră, și atunci când am fost noi coratori au luptat și au îndemnat pe oameni să nu deie nimic pentru întreținerea bisericii. Și acuma când s-au colectat bani pentru susținerea bisericilor sărace din țară au fost contra.

Părintele Lazăr, de când este în comuna noastră, și-a făcut datoria de părinte sufletesc foarte conștiincios și fără abateri. Părintele Lazăr într-una s-a ostenit pentru bunul mers al bisericii noastre.

Semnează:

Sfrângeu Anton

Nicolae Emil

Alexi Terente

Berci Ioan

Șpaimoc Alexandru

Lazăr Leon

Lazăr Anton

Moldovan Solomon

Sfrângeu Ioan

Emil Gh. Marica².

În data de 3 mai 1960 are loc Permanența Consiliului Episcopal Ortodox din Cluj. Printre alte probleme curente a fost dezbătută și cazul de la Sângeorz. În urma acestor dezbateri s-a trans-

¹ *Idem*, Documentul nr. 319/1960.

² *Idem*, Documentul nr. 2512/29.04.1960.

mis protopopului din Năsăud rezultatele și sarcinile ce trebuia să le îndeplinească în legătură cu această problemă, după cum urmează:

Din declarațiile unor credincioși din Parohia Sângeorz-Băi rezultă, fără îndoială, faptul că părintele Lazăr Teodor din acea parohie are urâtul obicei să ia plată și pentru serviciul pe care-l face împărțind cu Sfintele Taine pe cei bolnavi.

Chiar dacă în parohie a existat acest obicei, interzicem cu desăvârșire preotului Lazăr Teodor ca și altor preoți chiar și să primească plată pentru serviciul de a mărturisi și cumineca bolnavii la patul lor de suferință.

Pentru că părintele Lazăr nu a avut și până acum această sensibilitate duhovnicească, îl muștrăm și îi veți aduce la cunoștință în scris.

De asemenea suntem adânci mâhniți de felul cum părintele Lazăr Teodor a înțeles să rezolve obligațiile pe care le are față de credinciosul Neamț Mihăilă, și-l dojenim pentru aceasta, obligându-l totodată ca în termen de 8 zile să restituie banii pe care i-a primit spre păstrare de la Neamț Mihăilă. P.C. voastră veți binevoi a urmări și a ne raporta de executarea acestei dispoziții.

Pe lângă îndrumările pe care le-am dat părintelui Lazăr Teodor cu ordinul nostru prin act separat, îl invităm să țină ședințe cât mai dese cu consilierii parohiali la casa parohială și toate problemele ce interesează bunul mers al parohiei să le dezbată în aceste ședințe ale consiliului.

Pe membrii Consiliului parohial din această parohie îi sfătuim să aibă atitudine categoric ortodoxă, dând și prin aceasta pildă bună celorlați credincioși.

Dacă vreunul șovăiește în sentimentele sale față de unificarea religioasă, să fie sfătuit părintește, iar dacă niciun sfat de acest fel nu-i convingător, un astfel de consilier este mai curând o piedică în calea unificării, decât un sprijin.

Trebuie să se știe că preotul, și în ceea ce interesează opera de consolidare a unificării, se sprijină mai întâi pe colaborarea consilierilor parohiali. Dacă consilierii parohiali nutresc, însă, alte sentimente, în loc să fie sprijin devin piedici și păcătuiesc prin aceasta față de oameni, dar păcătuiesc, mai ales, față de Dumnezeu, față de care s-au legat prin jurământ că vor fi credincioși și supuși dispozițiilor mai înalte.

Așadar, P.C. voastră, aducând acestea la cunoștința membrilor Consiliului parohial din Sângeorz-Băi, îi veți invita la colaborare deplină cu preotul lor, ca mână în mână cu toții laolaltă, pe teren moral-religios, ca și pe cel administrativ-economic¹.

Au mai apărut unele reacții din partea unora dintre cei veniți în stațiune, dând ca exemplu pe muncitorul ceferist Marinescu D. Mișu, epitrop și casier al parohiei Dumbrava, raionul Cricov, regiunea Ploiești, aflat la tratament în stațiune în perioada 26 februarie-17 martie 1960. Acesta a trimis un memoriu P. S. Episcop din Cluj în care menționa următoarele:

În tot timpul șederii mele în stațiune am luat parte, regulat, la toate sfintele slujbe ce s-au oficiat în biserica Sfântul Nicolae (fostă greco-catolică).

¹ *Idem*, Documentul nr. 2371/1960.

Am fost foarte mulțumit de cum își practica misiunea preotul Lazăr Teodor și mai ales predicile sfinției sale, care erau bine documentate și pline de dinamism.

Dar am putut face și constatări care m-au durut nu numai pe mine, ci și pe alți colegi de stațiune care, și dâșii, veneau regulat la biserică.

Din dragoste față de biserica noastră creștină ortodoxă, eu am învățat încă din copilărie să cânt la strană.

Participând regulat la sfintele slujbe din biserica din Sângeorz-Băi, am cerut și eu voie cântăreților să cânt antifonic cu dâșii în strană. Antifonic, pentru că ei cântă numai pe melodiile greco-catolice, iar eu le cunosc pe cele ortodoxe.

Spre surprinderea mea, cei patru cântăreți (doi oficiali și doi facultativi) nu mi-au dat voie să cânt. Cu mare greutate le-am furat vreo două cântări, contrar voinței lor. Acest monopolism de strană m-a indignat foarte mult, atât pe mine cât și pe ceilalți colegi cu care venisem împreună.

P. S. Episcop, eu afirm că este destul de dureros ca după aproape 12 ani de la revenirea bisericii greco-catolice la sânul bisericii mame sub înțeleapta păstorire a P. F. Iustinian, patriarhul țării noastre, să persiste și acum această intransigență moștenită de la greco-catolici.

Îmi iau permisiunea de a vă face și alte remarci:

- Utrenia nu se începe cu exapsalmii;

- În loc de <Doamne miluiește> se cântă <Doamne îndură-te spre noi>, în loc de <Duhul Sfânt> se zice <Spiritul Sfânt>.

Pe mine nu m-a șocat prea mult aceste diferențe de formă în exprimare pentru că știu că în fond este același lucru, dar faptul că acei cantori sunt atât de încăpățânați, lasă de dorit.

În ziua de 9 martie am luat parte la slujba de înmormântare a răposatului preot Ion Pop. Prohodul a fost cântat de un sobor compus de circa 3 preoți. Totul s-a cântat și s-a făcut după ritualul greco-catolic. Cei câțiva preoți ortodocși n-au rostit niciun fel de cântare, din cauză că nu li se dădea rând și nici nu se puteau – desigur – armoniza cu melodiile catolice.

Față de cele expuse până aici, cu plecăciune vă fac următoarea rugămintă: având în vedere că în stațiunea balneară Sângeorz-Băi vin bolnavi și vizitatori dinn toate colțurile țării și mulți din ei au dragoste de a participa și chiar a cânta la sfintele slujbe din Duminici și Sărbători, vă rog a da dispoziție părintelui paroh să pună în vedere greco-catolicilor pentru a îngădui celor ce vor și știu să cânte la strană, dând slavă lui Dumnezeu.

Eu găsesc că e cel mai nimerit ca între noi ortodocșii și cei reveniți la sânul bisericii mame să existe o frățietate curat creștinească și nicidecum o animozitate, așa cum au manifestat cantorii despre care v-am vorbit.

În speranța că P. S. Voastră veți lua măsurile de rigoare și veți îndrepta aceste abateri cu părintească dragoste, vă rog să primiți respectuoasele mele plecăciuni¹.

N-au trecut decât două luni pentru că părintele Lazăr a trebuit să părăsească parohia în care

¹ *Ibidem.*

a păstorit atâția ani. La data de 10 iulie 1960, conform dispozițiilor Episcopiei¹, a avut loc predarea-primirea treburilor parohiei Sângeorz-Băi, fiind de față părintele protopop Adrian Peter, secretar Liviu Rusu, părintele Lazăr Teodor, predător, părintele Vasile Prahase, noul titular, preotul Valerian Olaru și primul epitrop Șchiopul Teodor. Acest fapt a fost transmis către Episcopie menționându-se că au fost instalați preoții Olaru Valerian și Prahase Vasile. Se menționa că „instalarea s-a făcut într-o formă festivă, cei doi preoți fiind îndrumați precum și poporul la frățească colaborare, dragoste adânc creștinească, pentru ca să fie folositori credincioșilor ca adevărați păstori și luminători în frunța parohie Sângeorz-Băi”².

După aceste probleme pe care le-a avut părintele Lazăr, după comportamentul avut de coratori față de dânsul, se spune de către bătrânii Sângeorzului, că unii dintre ei au avut mari probleme de sănătate, chiar și urmașii lor. Totodată, din mărturisirile unora, părintele Lazăr ar fi vrut să se stabilească definitiv în Sângeorz, având deja adunat materialul pentru construirea casei. Ba mai mult, nu peste mult timp, s-a iscat un mare incendiu în Sângeorz în urma căruia au ars multe case. Lumea a tras concluzia că acest lucru s-ar fi datorat purtării necuviincioase, de ce nu dure, a unora dintre sângeorzeni față de părintele Lazăr.

Cred că o „contribuție” importantă la aceste mașinațiuni împotriva părintelui au avut-o și cadrele de nădejde comuniste care se instalaseră odată cu noul regim instalat de „frații noștri de la rasărit” care „atâta fericire ne-au adus”.

După aceste probleme s-a transferat în parohia Vișeu de Sus, la schimb cu părintele Valerian Olaru, pe care a preluat-o la data de 3 iulie 1960 slujind până la data de 1 august 1974 va ieși la pensie pe motiv de boală³.

¹ *Idem*, Documentul nr. 3712/1960.

² *Idem*, Documentul nr. 586/1960.

³ Datele ne-au fost transmise de actualul părinte paroh Mihai Chira care slujește în acea parohie unde a slujit și părintele Teodor Lazăr.

RĂNILE COMUNISMULUI

OCTAVIAN ALEXI

Procesul de la Cluj Judecată cu... judecată

MIRCEA VLĂDICĂ¹

Au revenit în Clujul universitar, devenit atunci o mare închisoare, aproape în aceleași camere ale Penitenciarului Tribunalului Militar. Intrarea deținuților în camere era făcută după tabele, asistată de către fostul ajutor de comisar Stănescu, care știa să bată bine și care distrusese și lui sănătatea, acum având două stele pe umăr, că devenise locotenent de securitate, stele pe care le primise pentru că și-a îndeplinit bine misiunea încredințată de partid.

Era Săptămâna Mare, a Patimilor, iar Duminica era ziua de Paști, și, după program, ei trebuiau să fie judecați și condamnați model, să constituie un exemplu pentru întregul tineret al țării.

Joia Mare cădea în 14 aprilie, iar procesul urma să se deruleze timp de 2-3 zile, în așa fel, ca sîmbătă să fie cu toții osândiți, să învețe minte „huliganii”, că există un singur drum al construirii societății comuniste și că, de acum, soarele nu va mai răsări de la Roma, ci de la Moscova, lucru ce rezulta vădit din faptul că numai cu câteva zile în urmă avusese loc plenara C.C. al partidului, în urma căreia se consfințea începerea procesului mare al țărănimii de deposedare de pământ și de pauperizare a acestora pe calea socializării.

Era ora 9 dimineața, când prin greșierul militar plut. maj. Petre Eneotescu s-a ordonat introducerea în sală a inculpaților, cu indicația ca toată lumea să se ridice în picioare la intrarea completului de judecată. Acesta era compus din președinte, care era un colonel magistrat, procurorul, un căpitan magistrat și 4 asesori populari, în rang de căpitan, cărora li se spunea atunci judecători.

Procesul a fost public. În sală erau membrii de familie a unora dintre cei deținuți, care afla-

¹ Continuăm să publicăm și în acest număr, cu acordul autorului, din lucrarea intitulată „**Octavian Alexi – O existență tragică**”, Cluj-Napoca, Editura Napoca Star, 2000, pp. 33-40. Publicarea acestor date istorice sunt de interes pentru revistă și publicul nostru întrucât se referă la trecutul ținutului sângeros, contribuind astfel la o mai bună cunoaștere a istoriei locale.

seră despre proces, printre care și inginera Ana Suiaga, asistentă pe atunci la Facultatea de Agronomie, o rudă a sa, soră a cumnatului Iustin Ceuca, care aflase și ea despre desfășurarea procesului. Cum aceasta era o femeie curajoasă și suficient de curajoasă și suficient de oșelită, nu avea teamă despre urmări. Cei mai mulți nu aveau pe nimeni în sală, deoarece nu putuseră comunica din timp și nu aveau niciunul angajați. În această situație era și Octavian. El a rămas mirat, nedumerit. Oare cum o fi aflat despre proces Nuți și Tavi Suiaga? Poate aflaseră abia în preziua procesului, pentru ca familia, frații lui nu știau nimic, nu avea avocat, dar chiar ar fi avut, totul era zadarnic, căci soarta lor și așa era pecetluită încă de mult, de când cu greva studentescă, de atunci când el fusese „mesagerul grăbit și misterios” al studenților, așa cum afirma mult mai târziu în memoriile sale arhiepiscopul ortodox al Clujului, Î.P.S. Bartolomeu.

Dar să revenim la proces. Dosarul întocmit cu multă grijă de către cei aserviți nu le-a fost dat spre lectură marelui grup, în care el era protagonistul principal, inculpatul care avea în spatele său alți 27 de studenți și elevi luați cu de-a valma, de la Facultatea de Agronomie, din școlile Năsăudului, bucovineni din Coșna, dar le mai fuseseră asociat și un alt grup, din care pe niciunul nu-l cunoștea, pentru ca, astfel, complotul să fie de mai mari proporții. Aceștia erau niște studenți și elevi cu profesorii lor din Mureș, de la Reghin, pe care îi întâlnise pentru prima dată acolo, în boxa acuzaților.

Președintele completului de judecată era un colonel magistrat Vasile Vlasu, care cu puțini ani în urmă fusese judecător la o judecătorie rurală, de unde a fost rapid avansat la Tribunalul Poporului din Cluj, iar cu ocazia „reformei în justiție” din 1948 a ajuns tot așa de repede profesor universitar la Procedură Penală a Facultății de Drept, dar și colonel magistrat. Iată o carieră fulgerătoare, parcursă în doar trei ani de zile, prin slugărnicia sa, dovedită și pusă cu obol în slujba măsurilor de reprimare, aceea de câine de pază a partidului totalitar. Acum, când se scriu aceste rânduri, poate nici el nu o mai fi, dar spunem noi, ce bine au trăit el și toți ai lui de pe urma osândelor pe care le-a aruncat cu atâta generozitate, în spatele multor mii de oameni. Ceilalți judecători au fost căpitanul Traian Sturza, căpitanii asesori Constantin Vulcan, Teodor Comănescu și Gheorghe Davidescu, iar procuror reprezentant al statului căpitanul magistrat Ioan Crețu.

Iată, așadar, acesta a fost completul de judecată, iar avocații numiți din oficiu care reprezentau pe inculpați:

- Alexandru Moraru, care-i reprezenta pe Octavian Alexi, Remus Dale, Radu Sotel, Vasile Floroaie, Ovidiu Roiban, Victoria Nistor și Ioan Pop;
- Aurel Demian, ce reprezenta pe Iacob Lăpușan, Vladimir Crăciun, Aurel Pantea, Grigore Ursu și pe Dumitru Puica;
- Vasile Terente, ce reprezenta pe Ioan Stiopu, Caius Bulea, Nicolae Trifoi și Cornel Vodă;
- Cecilie Vornicel, care i-a reprezentat pe Traian Urâte, Gheorghe Fetinca, Șofronie Perța și Lucian Pop;

- Ioan Morodan, care apăra din oficiu pe Nicolae Pintican, Nicolae Netea și Mihai Suciuc.

Treaba avocaților a fost destul de simplă, ei necunoscând dosarele și nici cauza în speță, aceștia s-au mărginit să ceară instanței acordarea de circumstanțe atenuante și o eventuală altă încadrare a faptelor, pentru că spuneau ei – sunt încă copii, elevi de liceu.

Principalii martori ai acușării au lipsit de la proces, invocat fiind faptul că Boris Bucșan era plecat la studii înalte în U.R.S.S., altul murise în închisoare, acesta fiind Vasile Ilieș, care se presupunea că a fost ucis, iar Eronim Borcoman și Eugen Zare erau prezenți, dar nimeni nu-i cunoștea. Apărarea nu a propus martori, pentru că nu trebuiau, faptele erau constatate de organele de drept la anchetă.

Acordându-i-se cuvântul procurorului militar, căpitanul Crețu (un protejat al Anei Pauker), acesta, în rechizitoriul său verbal, a susținut condamnarea tuturor acușărilor și inculpaților, fără niciun discernământ, potrivit actului de trimitere în judecată.

Prin rechizitoriu, așa cum a fost el formulat, întregul grup de studenți și elevi erau găsiți vinovați, prin diferite argumente, drept uzurpatori și criminali și încadrați cu toții în prevederile art. 209 cod Penal, pentru uneltire și crima de uneltire contra securității statului, pentru că prin activitatea lor subversivă ar fi ținut ședințe pe câmp, pe malul Someșului la Năsăud și Cluj, în diferite case și pe stradă, că au strâns cotizații și ajutoare pentru deținuții politici din închisori, că au organizat și desfășurat o activitate ilegală în cadrul Societății Culturale „Virtus Romana Rediviva”, căreia i-au deturnat scopurile, că au avut legături cu organizația ilegală din Munții Dornei, „Sumanele Negre”, că ar fi deținut armament și explozibil, și că într-o eventualitate în care s-ar fi produs un atac armat din partea puterilor străine anglo-americeane, ei s-ar fi refugiat în munți pentru a sprijini acțiunile de rezistență, în scopul răsturnării prin forță a guvernării legal instaurate în țară. Învinuirea lor consta, de asemenea, în ținerea unor ședințe secrete după un model gardist, început prin rugăciunea „Tatăl nostru”, și care se sfârșea prin cântecul „Cu noi este Dumnezeu”, precum de constituirea unor organizații paramilitare monarhiste de tip mistico-religios, etc.

Din interogatoriul sumar pe care președintele completului de judecată l-a realizat în timpul așa-ziselor dezbateri, a rezultat cu limpezime faptul că învinuirile aduse și legate de acele „ședințe secrete” ținute de către elevii din „Virtus Romana Rediviva” au avut loc pentru faptul că, voința și forța Partidului Comunist, acest organism a fost dedublat, pe lângă organele de conducere legal alese au fost suprapuse prin numire altele, nelegitimate prin alegeri, situație care a determinat funcționarea în paralel a acestui organism. În timp ce în prima situație, ședințele ținute erau precedate de o rugăciune, de pildă „Tatăl nostru”, și se finalizau prin cântecul „Cu noi este Dumnezeu”, iar obiectivul lor era îndreptat spre calitatea învățăturii și promovarea principiilor morale ale credinței creștine, în varianta celei considerate oficiale acestea începeau cu „Internaționala”, iar obiectivul lor era legat de lupta de clasă și de mijloacele ce trebuiau folosite pentru înlăturarea misticismului religios și odată cu el a acelora care-l promovau. Pe atunci lupta

de idei era situată mereu pe ascuțișul cuțitului, ei au găsit necesar spre a nu fi mereu boicotați, cei cu sufletul curat și care erau animați de spiritul național, să nu mai țină acele ședințe în sălile de clasă, unde erau de acum hăituiți, ci în case familiare ale unor membri, acestea fiind ale familiei lui Radu Sotel, cunoscuți oameni de cultură, dar și la Ovidiu Roiban, tot din orașul Năsăud. Cum studentul Remus Dale era un poet în formare și vădea deosebite calități literare, în fiecare ședință acesta declama câte una din poeziile sale, adevărat, însă, că acestea aveau un pronunțat caracter naționalist, în majoritate având ca temă „Ardealul însângerat al anului 1940”.

Cu prilejul dezbaterilor a mai rezultat că învinuirile aduse acelorasi elevi, potrivit cărora la 8 noiembrie 1945, când se sărbătorea ziua regelui Mihai I, în orașul Năsăud, cu prilejul acelei aniversări, elevii au organizat o demonstrație în favoarea regelui, dat fiind de Sfinții Mihail și Gavril, s-a considerat că a fost organizată de forțe nevăzute, de sorginte legionară. Interesant, elevii au fost arestați atunci pentru că au scandat lozinci cu „Trăiască Regele!”, acestea fiind interpretate „Jos regele!”, deci cu toții au fost duși la poliție pentru „lesmajestate”, cărora li s-a instrumentat un dosar ce a fost trimis Tribunalului de Război de la Cluj spre judecare de către Siguranța din Bistrița. Aceeași studenți, Remus Dale, Traian Chitul, Vili Stiopul, Ignatie Berindei și Ion Lazăr, cel care purtase drapelul. Din lipsă de probe, dar și sergenților de poliție Gr. Grivase și Ion Moldovan din Năsăud, care, prin declarațiile lor, spuneau că nu au auzit lozinci cu „Jos Regele!”, aceștia au fost achitați în procesul judecat de către colonelul Barbu. Prin urmare, acele acuzații, ca și cele din 1946, când aceeași elevi au fost arestați, dar la care s-a mai adăugat și Simion Păiuș, Viorel Pălăgieș și mulți alții din clasele mai mari au căzut, pe baza autorității de lucru judecat. Iată cât de falsă era înscenarea. În 1945 și 1946, când regele era pe tron și conducea oștirea română, elevii erau acuzați pentru „lesmajestate”, iar acum, când el era alungat din tron, învinuirile acelei perioade erau legate de constituirea unor organizații monarho-mistico-religioase. Se poate lesne constata, fără să mai fii și jurist, cu câtă ușurință erau azvârlite acuzațiile și pe ce himere se bazau.

Întregul proces a constituit o adevărată mascaradă, niciunul din capetele de acuzare nu puteau fi probate, se poate și astăzi constata că a fost o regizare ordinară, prin care s-a dorit culpabilizarea studenților și elevilor cinstiți, care își demonstrau prin activitatea din sălile de curs și clasă calitatea la învățătură, onoarea și, mai presus de toate, credința în Dumnezeu.

După încheierea probelor, care, de fapt, erau aeriene, colonelul Vlasu, președintele instanței de judecată, respectând de această dată Codul de Procedură Penală, a dat apoi cuvântul acuzaților. Desigur, ordinea acestora a fost asigurată după o schemă de organizare. Cei care erau socotiți capii complotului au fost lăsați la urmă să vorbească. Printre aceștia s-a aflat și studentul în Drept Remus Dale din Năsăud, care a spus: „Sunt unul din principalii vinovați pe care i-ați stabilit și-mi accept condamnarea, dar o fac cu toată dragostea, pentru că o fac pentru frații mei și pentru generația de mâine”, lui i s-au dat numai 7 ani de temniță grea. A urmat apoi studentul în Economie, Nicolae Trifoi, din Rebrisoara, pedagog la Năsăud, care a spus printre altele: „Noi

primim cu seninătate calvarul închisorilor, fiind convingși că nu am făcut nimic altceva decât să-l iubim pe Dumnezeu, neamul și aproapele nostru, eu nu de mult am ieșit din închisoarea în care Antonescu m-a trimis, dar și pe el tot oamenii d-voastră l-au trimis pe lumea cealaltă, înaintea mea și nu se știe...?”. la auzul acestor cuvinte, colonelul Vlasu fumega de furie, îi părea rău că l-a lăsat să vorbească, dar era obligat de procedură. Au urmat apoi și ceilalți.

Lui Octavian Alexi i-a fost dat cuvântul la sfârșit, pentru că era socotit conducătorul grupului și era învinuit că, pe lângă activitatea desfășurată pe când era elev la Năsăud, a patronat la Cluj Asociația Studenților Creștini Uniți, care a fost scoasă în afara legii, odată cu Biserica Greco-Catolică și că împreună cu Dale și Trifoi avea legături cu „Sumanele Negre”, învinuire neprobată, precum și pentru faptul că a desfășurat un ceremonial religios la toate întrunirile după modelul legionar. A fost înlăturată acuzația privind deținerea de arme sau substanțe explozive, care a fost obținută de la unii studenți în urma bățăilor în timpul cercetărilor de la Siguranță, care nu au putut fi dovedite nicicum.

Instanța a tras concluzii numai din declarațiile făcute sub presiune și după ce învinuiți au fost readuși în simțiri, în camerele de tortură, ori Codul de Procedură Penală, pe care bine îl cunoștea președintele, că doar era profesor universitar la Facultatea de Drept, dar poate să nu fi ajuns atunci cu lecturarea lui până la art. 113, care prevedea că mărturisirile inculpaților cu ocazia declarațiilor, interogatoriilor și confruntărilor pot servi ca probe în justiție, dacă sunt coroborate cu fapte și împrejurări de natură a face convingerea că ele sunt expresia adevărului. Ori, instanța în cauză nu a făcut nicio astfel de probă, dimpotrivă, prezumțiile s-au contrazis cu probele de la dosarul cauzei, total sau parțial, și iată că numai pe baza acelor prezumții urma să se dea sentința penală. Și așa s-a și întâmplat în dimineața zilei următoare.

Primind ultimul cuvânt, studentul Octavian Alexi, care observase că președintele instanței, colonelul, era surescitat și, pentru a nu-l opri sau întrerupe, și-a concentrat eforturile și a spus: „Nu de mult am fost adus din Clinică, unde am fost reinternat a doua oară pentru urmările unui tratament neomenos care mi s-a aplicat de către Siguranță. Dacă mă veți condamna, voi fi trimis la închisoare și voi muri. Mor cu convingerea că nu am făcut nimic altceva decât să încerc să-mi salvez neamul și pentru vina de a fi crezut în Dumnezeu și de a-l fi iubit. Primesc cu seninătate osânda pe care mi-o veți da și consimt fără niciun regret să merg alături de cei 500 de studenți la închisoarea Pitești, unde îmi voi găsi sfârșitul, dar știu că am căzut pentru viitorul fraților mei și al copiilor acestora și al întregului neam!”.

Acestea au fost ultimele cuvinte rostite în public de către studentul Octavian Alexi, aflat în boxa acuzaților, sub paza soldaților de la Securitate, ale căror baionete de pe arme erau îndreptate spre coaste, în acea zi de Vinerea Mare a anului 1949.

La auzul spuselor sale, colonelul magistrat Vlasu, surescitat la culme, s-a adresat publicului din sală, înainte de eliberare, spunând: „Îi auziți, domnilor, nici acum nu se astâmpără! Vom avea noi grijă să le dăm o pedeapsă care să-i învețe minte!”. Oare unde s-a mai pomenit o asemenea

procedură, ca judecătorii să discute cu sala despre inculpați? ... Da, posibil, pentru că acesta era noua justiție, cea „populară”, bolșevizată, dar ce păcat că în această justiție a fost băgată și armata română!

Drept încheiere, președintele a dispus ridicarea ședinței, anunțând pronunțarea pentru ziua următoare. În dimineața zilei următoare, în absența inculpaților, completul de judecată, prin președintele său, a pronunțat sentința 713/16 aprilie 1949, dată în dosarul nr. 481 al Tribunalului Militar Cluj, pri care au fost dați aproape 200 de ani de temniță tinerilor studenți, iar lui Octavian Alexi, născut la 2 martie 1924 în comuna Sângeorz-Băi, fiul lui Artene și al Ilenei, în baza art. 209 din Codul Penal, combinat cu art. 157 și 465 din Codul Justiției Militare, i s-a aplecat pedeapsa de 8 (opt) ani temniță grea și 5 ani degradare civică, pentru „crimă de uneltire contra ordinii sociale”. Sentința rămasă definitivă prin nerecurare.

În textul sentinței, se face mențiunea că ea le-a fost comunicată inculpaților în prezența procurorului, sub paza gărzii, sub arme. Absolut inexact, deoarece ea le-a fost adusă la cunoștință abia sâmbătă seara, înainte de a fi transportați spre închisoarea fatală.

Iată că promisiunea făcută studenților de către Teohari Georgescu, ministrul de interne, încă din iunie 1946, „că va distruge întreaga studențime de la Cluj, dacă va fi nevoie”, s-a adevărit, oamenii săi, intrați pentru „stele” în Securitate sau în noua justiție populară și-au făcut bine treaba, reușind să trimită în temnițe atunci aproape 2.000 de tineri, din care, în urma metodelor de „reeducare”, mulți și-au pierdut viața, la cei mai fragezi ani ai tinereții.

S-a dorit ca procesul intentat studenților să constituie un „model”, pentru că în acest scop au fost aduși în sala tribunalului drept public, nu cei interesați pentru soarta copiilor sau fraților lor, ci elevi liceeni din școlile Clujului, care de curând fuseseră cu grămada în cadrul U.A.E.R.-ului și studențimea docilă, care acceptase aceasta pentru a putea să urmeze studiile, care și ea a fost cuprinsă de-a valma în cei înscriși în U.N.S.R., organizație înființată de cei de la București în iunie 1946, în scopul înăbușirii grevei generale a studenților și care, la Cluj, trebuia să ia locul Societății Academice „Petru Maior”. Dar studențimea clujeană nu le-a oferit satisfacția ce o doreau, pentru că abia atunci începea gulagul comunist, iar procese vor fi încă multe în care se va acorda cu aceeași generozitate încă multe mii de ani de temniță tinerimii române.

Întregul lot trimis după gratii, cu excepția elevei din Reghin, Victoria Nistor - care va ajunge la Mislea - în noaptea Învierii a fost încărcat într-o dubă care i-a transportat la gară, de unde încărcăți într-o dubă-vagon urmau să plece spre dimineață cu destinația închisoarea studențească Pitești.

Așa a fost voia oamenilor, pe care, după cât se vede, a îngăduit-o și Dumnezeu, ca pentru Octavian să fie ultima noapte a Învierii pe care să o petreacă printre cei vii, în vagonul-dubă ce-l ducea spre pierzanie.

În cursul acelei nopți, călătorii care se găseau ocazional și au tranzitat peronul gării din Cluj au putut asculta un cor al studenților ce cânta pe patru voci „Cristos a înviat!”, era corul în care

și-au pus drept cheazășie libertatea și viața, în numele lui Cristos Mântuitorul, pentru dreptate și adevăr, și care, în vagon, erau aranjați pe ani de temniță grea și corecțională, la care erau osândiți:

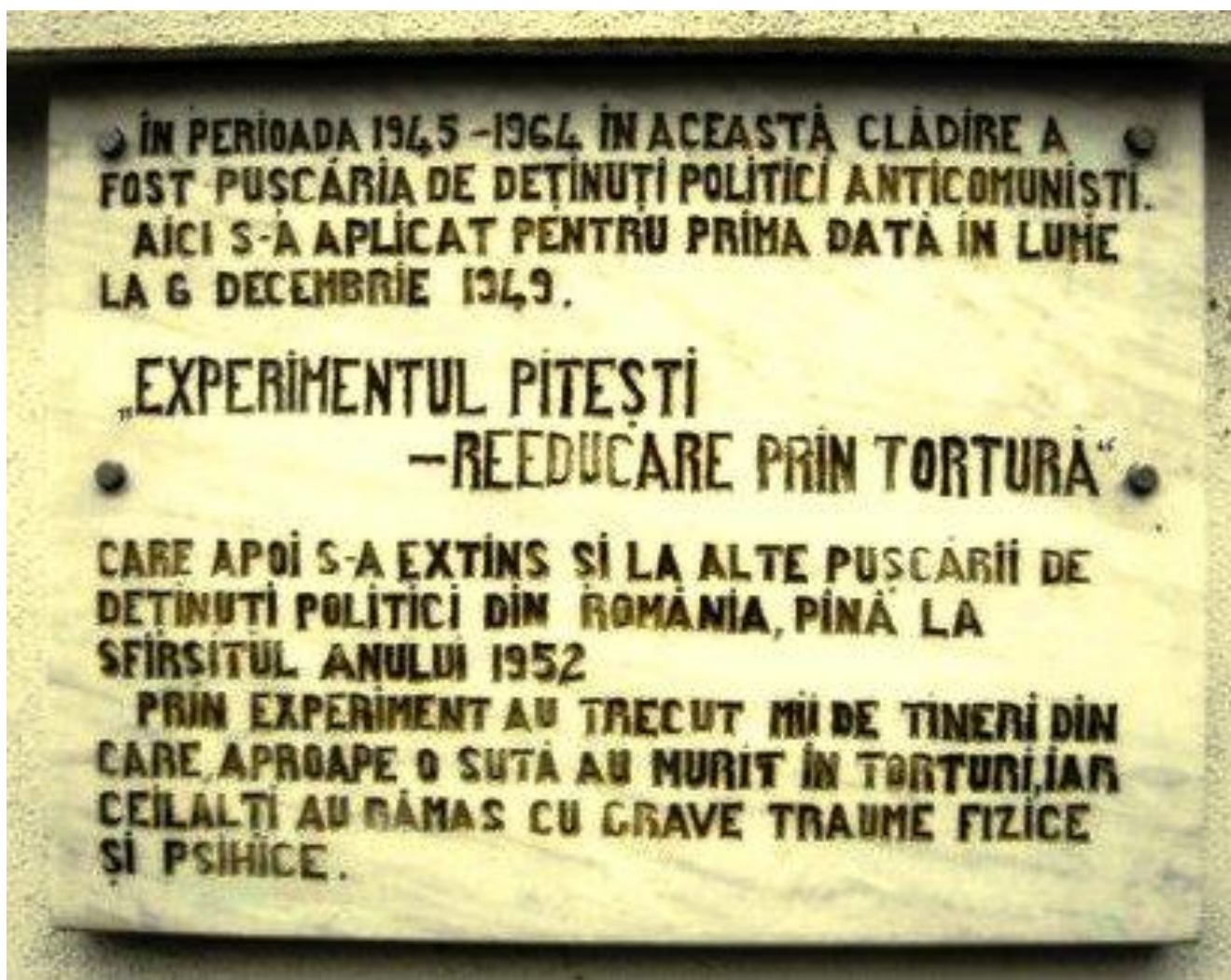
1. Octavian alexi, de 24 ani, student în anul IV la Agronomie, din Sângeorz-Băi, jud. Năsăud, ce fusese condamnat la 8 ani temniță grea și 5 ani degradare civică;
2. Remus Dale, de 22 ani, din Năsăud, student la Drept;
3. Radu Sotel, de 22 ani, din Năsăud, student la Drept;
4. Florian Pop, de 22 ani, din Reghin, elev al Liceului „Petru Maior”;
5. Gheorghe Mate, de 19 ani, din Reghin, elev al aceluiași liceu;
6. Nicolae Trifoi, de 28 ani, din Rebrîșoara-Năsăud, student la Economie, pedagog la Școala Tehnică silvică;
7. Grigore Pantea, de 27 ani, profesor la Liceul „Petru Maior” din Reghin.
Toți aceștia (poz. 2-7) aveau drept osândă câte 7 ani temniță grea și 5 ani degradare civică.
8. Vasile Floroaiie, de 24 ani, din Salva-Năsăud, elev al Școlii Tehnice Silvice;
9. Ovidiu Roiban, de 21 ani, din Reghin, elev al liceului „Petru Maior”;
10. Ioan Pop, de 25 ani, din Sângeorz-Băi-Năsăud, student.
Aceștia (poz. 8-10) au beneficiat de câte numai 3 ani închisoare corecțională și pentru aceeași perioadă interdicție civică.
11. Iacob Lăpușan, de 22 ani, din Braniște-Sălaj, elev al Liceului „Andrei Murșanu” din Dej;
12. Corneliu Vodă, de 26 ani, elev al Școlii Tehnice Silvice din Năsăud, originar din Hodes-Turnu-Severin;
13. Vladimir Crăciun, de 22 ani, din Năsăud, elev al Liceului „George Coșbuc”, originar din Vadu-Rascu-Soroca;
14. Aurel Pantea, de 21 ani, din Coșna-Suceava, elev al Liceului „Dragoș Vodă” din Câmpulung-Moldovenesc;
15. Grigore Ursu, de 21 ani, din Salva-Năsăud, elev al Liceului „George Coșbuc”;
16. Traian Urâte, de 23 ani, din Năsăud, elev al Școlii Tehnice Silvice;
17. Gheorghe Fetinca, de 23 ani, din Salva-Năsăud, elev al Școlii Tehnice Silvice;
18. Ioan Stiopu, de 21 ani, din Valea Mare-Năsăud, elev al Liceului „George Coșbuc”;
19. Victoria Nistor, de 20 ani, din Goroni-Mureș, elevă a Liceului „Petru Maior” din Reghin;
20. Dumitru Puica, de 25 ani, din Dumbrăvița-Someș;
21. Caius Bulea, de 22 ani, din Zagra-Năsăud, student al Universității din Cluj;
22. Șofronie Perța, de 25 ani, din Sucu de Jos-Someș, Școala Tehnică Silvică;
23. Lucian Pop, de 20 ani, din Hodac-Mureș, Liceul „Petru Maior” Reghin;
24. Nicolae Pintican, de 21 ani, din Frunteni-Mureș, Liceul „Petru Maior” Reghin;
25. Nicolae Natea, de 20 ani, din Toplița-Mureș, Liceul „Petru Maior” Reghin;
26. Mihai Suciu, de 17 ani, din Idicelul de Pădure-Mureș, Liceul „Petru Maior” Reghin;

27. Gheorghe Manta, de 19 ani, din Reghin, Liceul „Petru Maior”.

Aceștia, fiind considerați de mică pericolozitate socială pentru acele vremuri, au beneficiat de câte un an și șase luni închisoare corecțională și pentru aceeași perioadă interdicție civică.

Cu toții au luat drumul spre Pitești, unde îi aștepta un calvar, acela al reeducării prin suplicii și a altor samavolnicii, în care mulți vor cădea drept jertfă, iar altora degradarea morală și spălarea creierului, etc.

(Continuarea în numărul viitor)

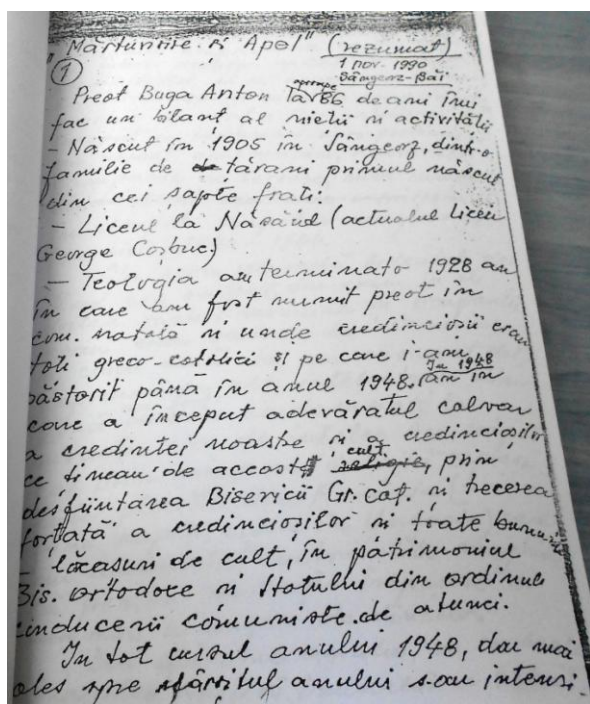

PĂRINTELE ANTON BUGA

- MĂRTURIE ȘI APEL -

- rezumat -

VIRGINIA PUIE (JARDA)¹

Preot Anton Buga, la aproape 86 de ani, îmi fac un bilanț al vieții și activității.

- Născut în 1905 în Sângeorz-Băi, dintr-o familie de țărani, primul născut dintre cei șapte frați;
- Liceul la Năsăud (actualmente Liceul „George Coșbuc”);
- Teologia am terminat-o în 1928, an în care am fost numit preot în comuna natală și unde credincioșii erau toți greco-catolici și pe care i-am păstrat până în anul 1948, an în care a început adevăratul calvar a credinței noastre și a credincioșilor ce țineau de acest cult, prin desființarea Bisericii Greco-Catolice și trecerea forțată a credincioșilor și toate bunurile (lăcașuri de cult) în patrimoniul Bisericii Ortodoxe și Statului din ordinul conducerii comuniste de atunci.

În tot cursul anului 1948, dar mai ales spre sfârșitul anului, s-au intensificat presiunile asupra mea ca de altfel al tuturor preoților greco-catolici și asupra credincioșilor să se urgenteze trecerea la ortodoxism și asta cu complicitatea ierarhiei de vârf a Bisericii Ortodoxe.

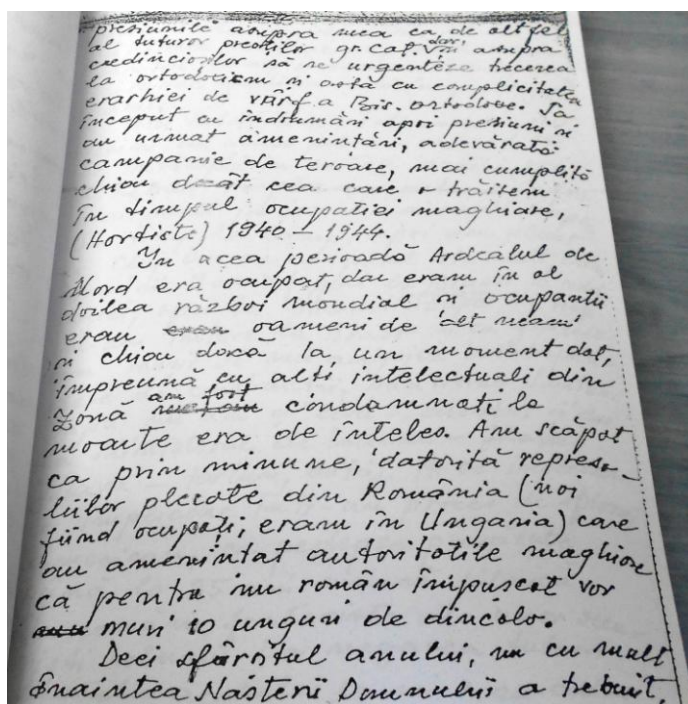
S-a început cu îndrumări, apoi pesuni și au urmat amenințări, adevărată campanie de teroare, mai cumplită chiar decât cea care o trăisem în timpul ocupației maghiare (hortyste), 1940-1944. În acea perioadă Ardealul de Nord era ocupat, dar eram în al II-lea război mondial și ocupanții erau de alt neam și chiar dacă la un moment dat, împreună cu alți intelectuali din zonă,

¹ Virginia Puie, *Comunitatea greco-catolică din orașul Sângeorz-Băi, județul Bistrița-Năsăud, în perioada comunistă (1948-1989)*, lucrare de licență, Arhiva Facultății de Teologie Greco-Catolică (A.F.T.G.C.) din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca (Anexe).

am fost condamnați la moarte, era de înțeles. Am scăpat ca prin minune, datorită represaliilor plecate din România (noi fiind ocupați, eram în Ungaria) care a amenințat autoritățile maghiare că pentru un român împușcat vor muri zece unguri de dincolo.

Deci, sfârșitul anului, nu cu mult înaintea Nașterii Domnului, a trebuit, forțat de împrejurări, să-mi părăsesc credincioșii, locurile care pentru mine însemnau totul, să-mi părăsesc familia și să încep peregrinările.

Mai întâi, am stat undeva în vecini de unde puteam să văd ce se întâmplă în curtea noastră, apoi a trebuit să plec, iar asta să o fac mai mult pe jos și mai mult noaptea. Un timp la câmp, apoi am plecat la Cluj. Dar nu am putut sta mult, eram urmărit. M-am refugiat la Brașov, la rudele soției, apoi la București la prieteni. După un timp m-am întors la Brașov și, cu greutate, am reușit să mă angajez la o întreprindere de construcții, șantierul Șanțuri. După un an și ceva – arestat și dus la Ministerul de Interne, Jilava – torturi și bătăi. Mi se înscenase o implicare într-un proces de

spionaj american, cu pedepse prevăzute până la 25 ani muncă silnică. Înscenări fanteziste ale unor securiști bolnavi. La negarea tuturor acuzelor ce mi s-au adus – după „cercetări” (?) care de care mai cumplite și care au durat peste doi ani de zile, în fața ridicolului faptelor ce mi se înscenau, instanța a fost nevoită să schimbe încadrarea din „crimă de înaltă trădare și pedeapsă de până la 25 de ani” – cu o pedeapsă de până la doi ani, pe care îi executasem deja.

Deci, ce trăisem, trăiam și urma să mai trăim – ni se trăgea de la faimosul Decret nr. 358/1 decembrie 1948 cu care a început prigoana noastră – cultul greco-catolic cu clandestinitate, Sfinte Liturghii oficiate prin „catacombe” ca la începuturile creștinismului.

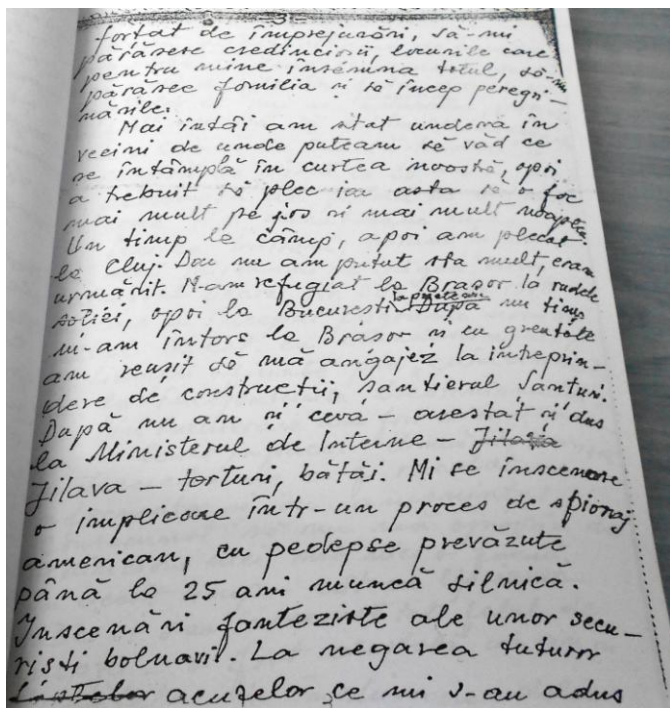
Din închisoare am fost eliberat dar, nu și lăsat în pace. Urmărit, terorizat, cu încercări de a fi racolat ca informator și iar amenințat.

Consemnat să nu mă mai apropii de credincioșii mei sub nicio formă. În acest timp – cât eu lipsisem – soției i s-au înscenat tot felul de ineptii, a fost arestată un an și jumătate la închisoarea de la Mislea, județul Prahova, după care, la ieșire, a mai trăit doar patru ani.

Copiii, întâi eliminați din liceu pe diverse motive și după multe chinuri reprimiți, numai după ce aduceau dovada că munciseră în vacanță la „munca de jos”. Asta însemna lucru în cariera de piatră și nu erau decât niște copii.

După moartea soției, 1962, m-am întors la Sângeorz și în casa care mi-am construit-o ne-

maiavând unde să stăm, după ce, mai întâi dați afară (cei din familie, eu fiind plecat) din casa parohială, apoi evacuați dintr-o casă veche, proprietatea noastră, care, între timp, a fost naționalizată cu tot inventarul unei gospodării (mobilă, covoare, așternut, cărți ș. a. m. d.), evacuați și plasați cu mai nimic în casa familiei Rusu Ștefan, casă care era amplasată pe locul actualului hotel „Hebe” și care nu mai există.

Fostul proprietar are acum o casă în spatele hotelului și își mai amintește de aceste întâmplări.

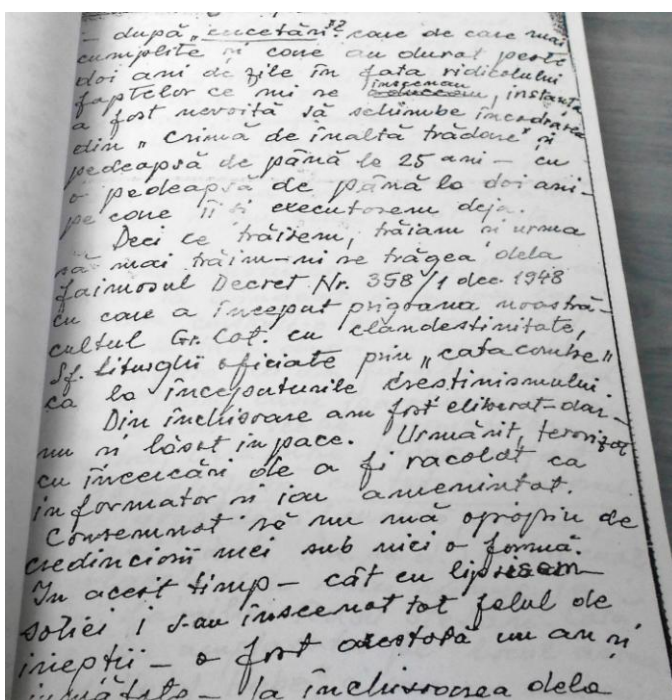
Deci, cu greu mi-am refăcut o casă unde am rămas definitiv după moartea soției. Copiii au crescut, și-au făcut rostul lor, familiile lor.

Aici deci, în această casă, unde am rămas singur, mi-am improvisat într-o cămăruță, la mansardă, un mic altar unde – în clandestinitate – oficial Sfânta Liturghie și unde mă rugam.

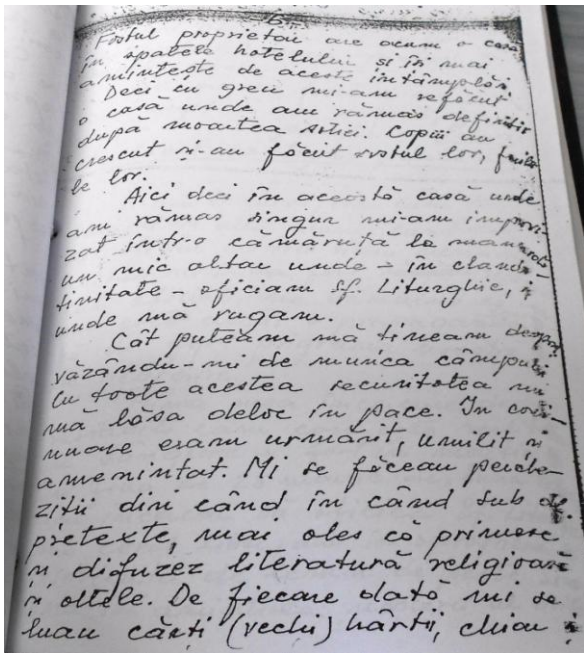
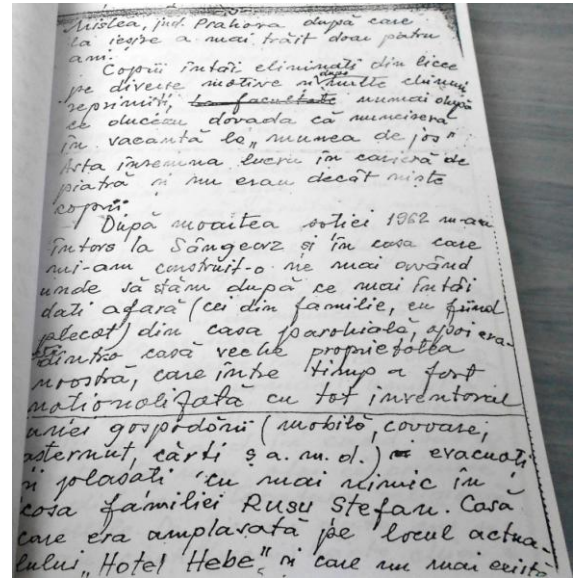
Cât puteam, mă țineam deoparte, văzându-mi de munca câmpului. Cu toate acestea Securitatea nu mă lăsa în pace. În continuare eram urmărit, umilit și amenințat.

Mi se făceau percheziții din când în când, sub diferite pretexte, mai ales că primesc și difuzez literatură religioasă și altele. De fiecare dată mi se luau cărți (vechi), hârtii...

Dar n-a fost să fie așa pentru că a aflat preotul ortodox Irimia, o persoană foarte controversată moral și fost securist, care mi-a transmis vorbă să nu îndrăznesc pentru că îmi vor arunca masa cu tot ce va fi pe ea în Someș. Am îndrăznit totuși! Împreună cu doi colegi, preotul I. Vranău din comuna Maieru și preotul Timiș din Rodna, ne-am dus la locul stabilit unde ne așteptau mai mulți credincioși. În apropiere, în fosta mea casă părintească, erau toate cele necesare pentru a putea improvisa un altar. Iar când să începem, totul a fost oprit sub amenințarea bâtelor a unor bătauși puși de preotul Irimia, care era și el în uliță cu amenințări pline de

ură și venin. N-am ripostat în niciun fel și pentru a preîntâmpina un conflict, ne-am refugiat în grădina unui credincios, unde ne-am terminat Sfânta Liturghie și ne-am putut ruga în liniște. Pentru mine a fost o mare decepție, dar nu și o abdicare. Am continuat să officiez Liturghii acasă la mine și pe unde puteam până când Bunul Dumnezeu în nesfârșita sa milă va hotărî să înceteze prigoana împotriva noastră – preoți și enoriași – prin trimișii, în niciun caz a lui Dumnezeu, cei care propovăduiesc ura, vrajba și neînțelegerile, acum, în țara noastră, cu îndrumări precise de la conducerea Bisericii ortodoxe, dar și conducerii partidului și statului.

În toți acești ani care au trecut, ducându-ne fiecare Crucea cum am putut, nu am încetat să ținem legătura cu frații noștri preoți întâlniți și mesaje trimise sau primite, nu fără risc. Așa se face că, plin de nădejde, credință și bucurie, l-am vizitat (cu greu am putut pătrunde) pe I.S.S.S. Episcop și Cardinal Iuliu Hossu la Mănăstirea Căldărușani, lângă București, unde avea domiciliul forțat. L-am găsit slab și foarte bolnav, cu care ocazie mi-a dat o fotografie cu dedicație. A fost ultima întâlnire pentru că nu peste mult timp a încetat din viață, stingându-se astfel o sfântă făclie și pentru noi cei rămași vremelnic, o grea pierdere. Se adăuga un nume Episcopilor morți în temnițele comuniste.

Sângeorz-Băi, 1 noiembrie 1990

Autorii

DĂRĂBAN, ALEXANDRU, născut în Sângeorz-Băi (17.10.1960), licențiat al Facultății de Teologie Ortodoxă din cadrul Universității „1 Decembrie 1918” Alba-Iulia; masterat la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca; autor al volumelor *Ieromonahul Ioachim Bâznog din Sângeorz-Băi*, Editura Charmides, Bistrița, 2009, *Plânsul dorului (poezie)*, Editura Sfântul Ierarh Nicolae, Brăila, 2013, *Ieromonahii Antonie și Ioachim Bâznog*, Editura Sfântul Ierarh Nicolae, Brăila, 2013 și a mai multor articole publicate în diferite periodice.

POP, EMILIA PARASCHIVA, născută în Sângeorz-Băi, licențiată a Facultății de Teologie Ortodoxă, precum și a Facultății de Litere din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, master în cadrul Facultății de Litere din cadrul aceleiași instituții clujene.

PUIE (JARDA), VIRGINIA, născută în Sângeorz-Băi, școala primară și liceul în Sângeorz-Băi, licențiată a Facultății de Teologie Greco-Catolică (specializarea Asistență Socială) din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, actulamente locuiește în Tihău, județul Sălaj.

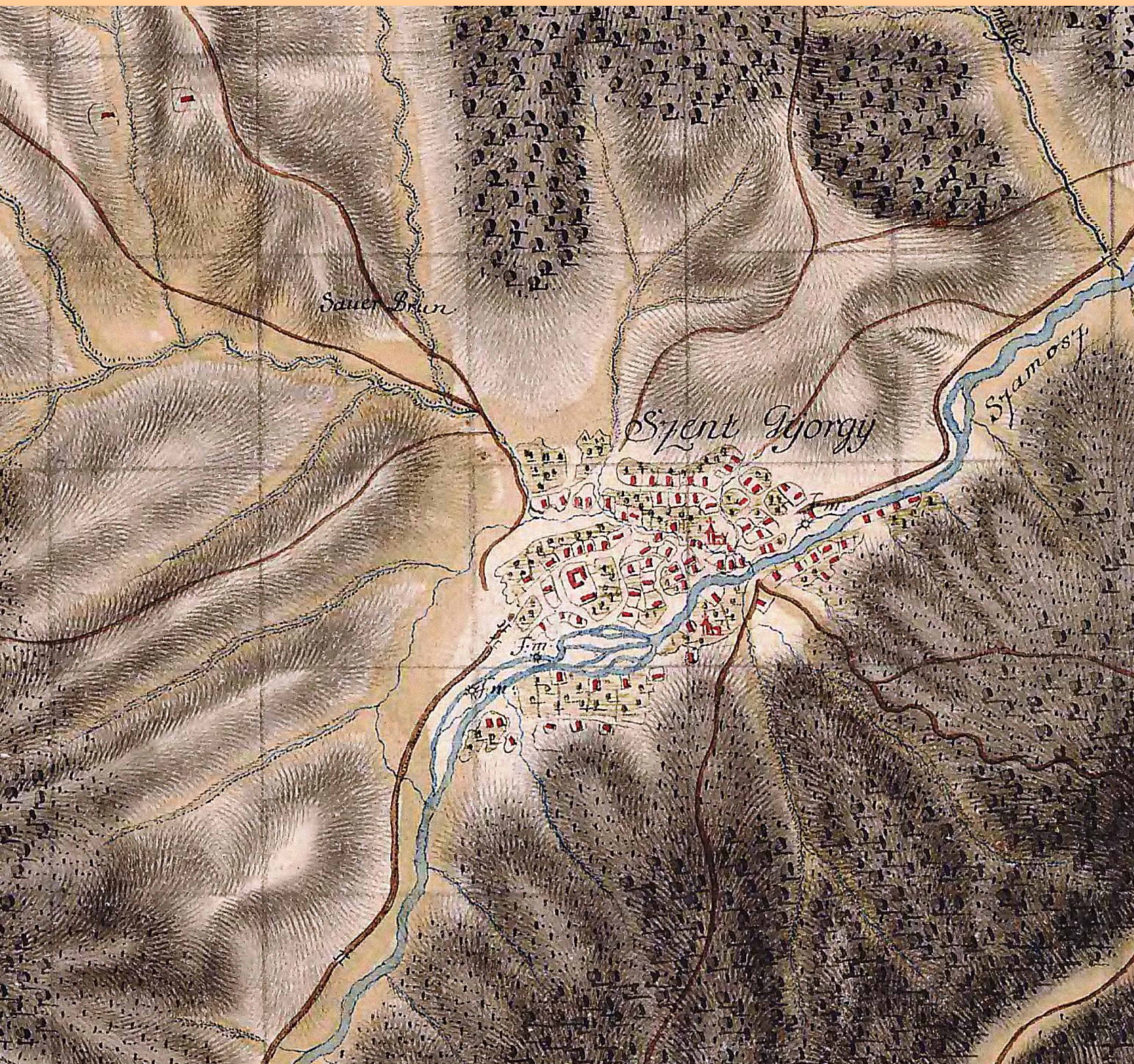
RAICOVICEANU, ECATERINA (FULMEN), născută în 1881 - una dintre puținele și valoroasele ziariste ale presei anilor 1926. Absolventă a Facultății de Litere din București, în 1905 a intrat în presă, scriind la celebrele ziare *Adevărul* și *Dimineața*. A fost membră activă a Sindicatului Ziariștilor din București și în Societatea Scriitorilor. A editat 5 volume de literatură.

VLĂDICĂ, MIRCEA, născut la 5 septembrie 1930, în comuna Ilva-Mare. Este absolvent al Colegiului „George Coșbuc” din Năsăud și, apoi, al Facultății Speciale Tehnico-Economice de pe lângă Institutul de Căi Ferate București, al Facultății de Științe Economice și al celei de Științe Juridice din cadrul Universității din Cluj-Napoca. A desfășurat activități în domeniul căilor ferate, în exploatarea miniere de suprafață și în construcții-montaj din această rețea. A publicat diverse studii și articole în reviste de specialitate, iar după pensionare a debutat cu lucrarea istorico-monografică *50 de ani, o istorie săpată în piatră în exploatarea miniere de suprafață din Transilvania și Bucovina*, realizată împreună cu un alt specialist; apoi *Oameni de seamă ilveni*, 2000; *Octavian Alexi – o existență tragică*, 2000; *Ilvenii în vâltoarea vremurilor*, 2001, pentru care ilvenii l-au răsplătit, conferinduți titlul de Cetățean de Onoare al comunei Ilva-Mare, iar Societatea cultural-științifică „Virtus Romana Rediviva” din Cluj-Napoca, Diploma de Excelență în anul 2000. Pasionat de cercetarea istorică a locurilor și vieții oamenilor din Sângeorz-Băi, în mijlocul cărora a trăit și cu care și-a legat destinele vieții, ca rod al unei munci de mai mulți ani, a publicat lucrarea *Sângeorz-Băi – veche vatră de credință și cultură românească*, Editura Napoca Star, 2003.

Cuprins

IDENTITATE.....	3
<i>Bune de meditat și azi cuvintele de la 1854.....</i>	5
ECATERINA RAICOVICEANU (FULMEN), <i>Un vlăstar din viță romană.....</i>	7
TRADIȚII.....	9
EMILIA PARASCHIVA POP, <i>Ritualul nupțial în localitatea Sângeorz-Băi.....</i>	11
BISERICĂ ȘI SOCIETATE.....	22
ALEXANDRU DĂRĂBAN, <i>„Plecarea” părintelui Teodor Lazăr din Sângeorz-Băi.....</i>	24
RĂNILE COMUNISMULUI.....	37
MIRCEA VLĂDICĂ, <i>Octavian Alexi – Procesul de la Cluj.....</i>	39
VIRGINIA PUIE (JARDA), <i>Preotul Tertulian Langa despre părintele Anton Buga.....</i>	47
AUTORII.....	52
CUPRINS.....	53

Revistă sprijinită și finanțată de:
CONSILIUL LOCAL SÂNGEORZ-BĂI
CASA DE CULTURĂ SÂNGEORZ-BĂI

ISSN 2285 – 8229
ISSN-L 2285 - 8229